

700772

700892

Et innblikk i pensumlitteraturen

BCR 3103 Bacheloroppgave

(Foto fra google.no)

**Høgskolen Kristiania
Våren 2019**

”Denne oppgaven er gjennomført som en del av utdannelsen ved Høgskolen Kristiania. Høgskolen Kristiania er ikke ansvarlig for oppgavens metoder, resultater, konklusjoner eller anbefalinger.”

Forord

Kjære leser,

Denne bacheloroppgaven er vår avsluttende avhandling for treårige utdanning innen *HR og personalledelse og Markedsføring og merkevareledelse* ved Høyskolen Kristiania. Arbeidet fant sted våren 2019.

Oppgaven har gitt oss mulighet til å undersøke et mye omtalt, men lite beskrevet tema som vi har egen erfaring fra. Tematikken har vært vår driver til motivasjon gjennom lange dager og mye lesing. Perioden har vært krevende, men mest av alt lærerik som ingen av oss ville vært foruten.

Vi ønsker å takke alle informanter og respondenter som deltok i undersøkelsen, samt Sindre Rånes for god bistand, og tolmodighet i prosessen. Vi ønsker også å takke forelesere ved Høyskolen Kristiania for bidra med gode innspill.

Vi vil også rette en stor takk til vår veileder, Anders Mamem, for god oppfølging, tilbakemeldinger og rettleiding gjennom denne prosessen.

Oslo, Høyskolen Kristiania, mai 2019

700772

Anonym 1.

700892

Anonym 2.

Sammendrag

Hensikt: Denne oppgaven søker å bidra til forståelse og innsikt i pensumlitteraturen, med fokus på interaksjon mellom foreleser og student, og hvilke bakenforliggende faktorer som kan sies å påvirke opplevelsen av pensum. Oppgaven vil forsøke å besvare problemstillingen: På hvilken måte kan forelesere påvirke studenters valg av pensum?

Design: For å besvare problemstillingen har vi benyttet et eksplorativt design, og en metodetriangulering form i av to kvalitative undersøkelser. Forundersøkelsen hadde som hensikt å gi innsikt og avdekke uforutsette aspekt. (Del 1) Forundersøkelsen ble gjennomført i på ansatte ved Høyskolen Kristiania, form av personlig intervju. (Del 2) I Den andre undersøkelsen var hensikten å undersøke studenters opplevelse og holdninger. Det ble her benyttet minigrupper.

Funn: Foreleser i deres rolle som autoritet, besitter en legitim makt som gir ”mulighet til påvirkning”. Imidlertid kan det virke som dette er noe de selv er svært lite beviste på. Og det virker i stor grad som studentene selv lar seg påvirke gjennom begrenset bevissthet.

Anbefaling: Vi vil anbefale å se nærmere på norske fagforlag. Samt å undersøke om Open Access er en mer hensiktsmessig måte å tilnærme seg læring.

Innholdsfortegnelse

1.0 INNLEDNING	6
1.1 BAKGRUNN FOR PROSJEKTET	6
1.2 REVIDERINGER, EN NØDVENDIGHET ELLER ØKT INNTEKT?	7
1.3 PROBLEMSTILLING	8
1.4 AVGRENSNING	8
1.6 VEIEN VIDERE	9
2.0 TEORIDEL	9
2.1 LITTERATURGJENNOMGANG	9
2.2 TEORETISK REFERANSERAMME	11
2.2.1 Makt	11
2.2.2 Kunnskap er makt	12
2.2.3 Sosial makt	12
2.2.4 Autoritet	13
2.2.5 Stanley Milgrams Eksperiment	14
2.2.6 Autoritet – Cialdini	15
2.2.7 Lydighet og Autoritet	15
2.2.8 Klikk-snurr	15
2.2.9 System 1 og system 2	16
2.2.10 "Bounded Awareness" – Bazerman og Chugh	17
2.2.11 Mønsterkjennelse	17
3.0 METODE	18
3.1 BEGREPSAVKLARING	18
3.2 INNLEDNING METODE	18
3.3 BAKGRUNN FOR VALG AV METODE	19
3.4 METODETRIANGULERING	19
3.5 DET EKSPLOKATIVE DESIGN	19
4.0 FORUNDERSØKELSEN	20
4.1 BAKGRUNN	20
4.2 DATAINNSAMLING	21
4.3 UTVALG	21
4.4 REKRUTTERING	22
4.4.1 Informantoversikt	23
4.5 INTERVJUGUIDE	23
4.6 PILOTTEST	24
4.7 GJENNOMFØRING	24
4.8 DOKUMENTASJON – LYDOPPTAK OG INTERVJUNOTATER	25
4.9 OPPSUMMERING AV DEL 1 – FORUNDERSØKELSEN	26
5.0 UNDERSØKELSEN DEL 2	26
5.1 BAKGRUNN	27
5.2 DATAINNSAMLING – VALG AV METODE	27
5.3 UTVALG	28
5.3.1 Respondentoversikt	29
5.4 SUKSESSFAKTORER	29
5.5 REKRUTTERING	29
5.6 INTERVJUGUIDE	30
5.7 GJENNOMFØRING	31
5.7 PILOTTEST	31
6.0 DATAANALYSE – DEL 1 OG DEL 2	31

6.1	TRANSKRIBERING OG KODING AV UNDERSØKELSENE	32
6.2	OPPGAVENS VALIDITET OG RELIABILITET	32
6.3	FEILKILDER	33
6.4	KRITIKK TIL EGEN METODE	35
6.5	FORSKNINGSETIKK	36
7.0	DRØFTELSE – FORUNDERSØKELSE OG UNDERSØKELSEN	37
7.1	TEGNFORKLARING – EN INNFØRING I DATAMATERIALET	37
7.2	DRØFTING	37
	DRØFTELSE OG FUNN 1: MOTIVASJON	38
	FAKTISK MOTIVASJON	38
	MAKT/ROLLE – EN OBJEKTIV VURDERING?	43
	DRØFTELSE OG FUNN 4: TVANGSMARKED	44
	DRØFTELSE OG FUNN 5: PÅVIRKNING	45
	REVIDERING = NY KUNNSKAP?	46
	”AUTOPILOT”	47
8.0	KONKLUSJON OG OPPSUMMERING	49
8.1	FORSLAG TIL VIDERE FORSKNING	51
	LITTERATURLISTE	51
	VEDLEGG	55
	VEDLEGG 1. MAIL TIL RESPONDENTENE :	56
	VEDLEGG 2: DYBDEINTERVJU INFORMANTENE	56
	VEDLEGG 3: NSD SAMTYKKESKJEMA	58
	VEDLEGG 4: MINIGRUPPEINTERVJU RESPONDENTER	60
	VEDLEGG 5: TRANSKRIBERING	61

1.0 Innledning

”Stadige revisjoner og nye utgaver av pensumlitteratur fører til store summer for både forfatter og forlag. Er boken først på pensum i en av de brede fagene, kan den selge jevnt og trutt i årevis. Flere forelesere har selv gitt ut bok, samtidig som de er med på å sette opp pensumlistene. Hyppige revideringer, fører til at studenter må kjøpe nye utgaver fremfor brukte pensumbøker. På sikt kan det gi et salg på flere hundre tusen bøker, med påfølgende jevn strøm av millioner kroner trillende inn på forfatterens konto.” Teksten overfor er et utdrag fra Studenttorgets (2006) artikkel på temaet. Hvorvidt det er hold i påstanden om million inntekter kan virke noe urealistisk, men påstandene får oss til å ville undersøke videre.

Du har kanskje noen tanker om hvordan studenttilværelsen ser ut. Selv om det i de fleste tilfeller er gratis å studere i Norge, vil du fortsatt måtte dekke utgifter som blant annet mat, leie og pensumlitteratur. Den statlige studiestøtten har heller ikke utviklet seg i tråd med disse levkostnadene. Som student i Oslo i dag, dekker studiestøtten omtrent bare bokostnaden. For mange kan studietiden være økonomisk utfordrende.

1.1 Bakgrunn for prosjektet

Pensumbøker har vært en naturlig del av vår studiehverdag, hvor forholdet mellom tidligere og nyere utgaver har skapt mye frustrasjon, både som kjøper og selger. Skepsisen kom for alvor da vi ved tilfeldigheter selv benyttet en 1995 utgave i undervisning, som da hadde 2013-utgave som var gjeldene på pensum. Forskjellene var overaskende små i forhold til tidsperspektivet.

Frustrasjonen rundt kjøp og salg av pensumbøker ble igjen et tema, da vi dette året skulle selge en 2017 utgave. Det som tilsynelatende skulle være en enkel prosess, viste seg imidlertid å bli problematisk, da det allerede var kommet en ny 2018-utgave av boken. Samtlige av de åtte potensielle kjøperne trakk seg. De opplevde behov for den nyeste utgaven.

I etterkant ble vi selvfølgelig nysgjerrig på hva forskjellene mellom utgavene faktisk var, og gikk selv gjennom de to utgavene. Forskjellene var overraskende: totalt åtte nye sider var tilført i en bok bestående av 459 sider, hvor syv av disse gjaldt tema studentene har som et eget emne. Så hvorfor var det ingen som ville kjøpe boken?

1.2 Revideringer, en nødvendighet eller økt inntekt?

En av storselgerne av faglitteratur i Norge, er førstelektor Kjell Gunnar Hoff ved universitetet i Ås. Han har skrevet flere bøker innenfor økonomi, blant annet ”Bedriftsøkonomi” (Grønli 2017). Hoff mener det må være betydelige og relevante endringer, dersom bøker skal revideres. Han er heller ikke i tvil om at lærebokforfattere tjener godt på slikt arbeid. Også BI-professor Ole Gjems-Onstad sier i et intervju med Kapital (sitert i Studenttoget 2006), at han tror det er svært mange professorer som kan øke sin inntekt ved å skrive fagbøker.

Pensumforfatter Oddbjørn By mener forlagene melker studenter for mest mulig penger. ”Det er unødvendig høyt, men studentene må ha dem, og det blir derfor nærmest å utnytte elevene” (Bergo 2017). I tillegg til høy pris peker By på at etablerte forlag stadig utgir nye reviderte utgaver, som hindrer studentene i å kjøpe brukt. Han mener forlagene i flere tilfeller reviderer for «å presse mest mulig ut av sitronen» og det er ofte snakk om unødvendige endringer. (Bergo 2017).

Birgitte Skaldehaug, leder for akademisk avdeling i Cappelen forlag er på sin side uenig i kritikken. Forlag har mange ansatte som gjør en profesjonell jobb, de er en del av et viktig ledd for å kvalitetssikre pensumlitteratur før det blir tatt opp av utdanningsinstitusjoner. Hun mener det ikke ligger noe økonomisk motivasjon bak revideringene. Det er svært viktig at utdanningslitteraturen er så faglig oppdatert som mulig (Bergo 2017). Kanskje har Skaldehaug et poeng der, det kan jo tenkes at en utdatert pensumbok i helsevesenet potensielt kan føre til skadelige konsekvenser. Men hva med da mer stabile teorier innenfor blant annet marked og økonomifagene. Det som også kan virke problematisk er når elevene selv ønsker å benytte brukt, altså tidligere utgaver, men opplever at forelesere oppfordrer til nyere utgave

Jens Læg Reid (2017), leder av Studentparlamentet UiO er kritisk til foreleseres mulighet til sette egne eller venners bøker på pensum. En emneansvarlig som skal sette opp bøker på pensum må ha objektive kriterier. Han mener det i andre deler av det litterære liv ville prosessen rundt læreboksjangeren kunne sammenlignes på grensen til korrupsjon. Og selv om

det kanskje ikke er store summer å tjene på studentenes kjøp av nye utgaver, er det fortsatt et økonomisk insentiv som ikke er objektivt (Lægreid 2017). På den ene siden er det ikke så vanskelig å forså kritikken til Lægreid, det blir litt som når Trump som USAs president holder statlige konferanser på hans egne hoteller.

1.3 Problemstilling

Debatten rundt pensumlitteratur og mistanken om unødvendige revideringer ser tilsynelatende ut til å deles av flere. Det er mange forhold som påvirker prosessen fra en bok blir skrevet til den havner på pensumlistene. Om det er en økonomisk gevinst som ligger bak motivasjonen for å skrive, og revidere pensumlitteraturen. Hvor mye forfatter og fagforlaget faktisk tjener, og om forelesere mangler objektivitet når de oppfører egne bøker på pensum, er alle interessante forhold ved pensumlitteraturen. Å skulle undersøke alle disse faktorene på et overordnet nivå er ikke realistisk innenfor den tids- og ressursrammen en bacheloroppgave tillater.

Vi ønsker derfor å se nærmere på disse forholdene internt på Høgskolen Kristiania, med fokus på studentene som sluttbruker i bransjen. Vi har derfor utviklet følgende problemstilling:

På hvilken måte kan foreleser påvirke studenters valg av pensum?

Studien tar utgangspunkt i egen erfaring og opplevelse, og vi ønsker på så måte å få innsikt og bedre forståelse på et fenomen vi hadde lite kunnskap om. Vi gikk inn i studien med følgende hypoteser:

H1: Forleser oppfordrer til kjøp av pensumbok, særlig ved reviderte utgaver med økonomisk vinning som motivasjon. Økonomisk fortjeneste er også motivasjon for å skrive egen litteratur.

H2: Forleser kan i stor grad velge pensum selv, med liten grad av gjennomsyn.

1.4 Avgrensning

Med dette lagt til grunn vil vi derfor ikke gå dypere inn på foreliggende forhold mellom forfatter og forlag, forretningsmodeller, pris og miljø. *(og generelle oppdateringer i tråd med utviklingen i markedet.)**

Undersøkelsen tar for seg utvalgte forelesere og studenter med utgangspunkt i "Institutt for ledelse og organisasjon"(ILO), ved Høgskolen Kristiania (HK) i Oslo. Dermed vil ikke våre resultater nødvendigvis være representative for andre studietilbud i Norge, samt høyskolen

som helhet, da det vil kunne variere innad i fakultetene. Det vil likevel kunne gi en indikasjon på mulige tendenser på holdninger som kan være interessante å undersøke ytterligere.

Vi ønsker med det å undersøke interaksjonen mellom student og foreleser i særskilt posisjon, og i hvilken grad det kan sies at forelesere er objektive i sin påvirkning av pensumlitteratur. Påvirkning skjer hele tiden og kommer i mange former. Det er et omfattende tema, og vi har valgt å avgrense påvirkning basert på sosial makt/autoritet, samt om studentenes handlinger kan belyses gjennom automatiske handlingsmønstre.

1.6 veien videre

Oppgaven er inndelt i 8 hovedkapitler. I kapittel 2 vil vi belyse oppgavens teoretiske rammeverk samt resultatet fra litteratursøket. I kapittel 3 gis en redegjørelse for metoden og forskningsdesignet som ligger til grunn for studiet. Deretter vil kapittel 4 ta for seg del 1: Forundersøkelsen; både metode lagt til grunn, datainnsamling og gjennomføring.

Videre i Kapittel 5 redegjør vi for undersøkelse del 2, på bakgrunn av funnene i del 1. vi benyttet for å innhente informasjon hos foreleserne. Kapittel 6 tar for seg analysen for begge undersøkelsene, samt undersøkelsenes validitet og reliabilitet og mulige feilkilder. I kapittel 7 vil vi drøfte funnene i begge undersøkelsene opp mot hverandre, og relevant teori, for å best mulig besvare problemstillingen. Sist men ikke minst vil konklusjonen komme på bakgrunn av analysen, og forslag til videre forskning.

2.0 Teoridel

I dette kapittelet vil vi først ta for oss funn i litteratursøket og gi en kort presentasjon av de mest relevante artiklene. Videre vil vi belyse den teoretiske referanserammen knyttet til oppgaven.

2.1 Litteraturgjennomgang

Når vi googler ord som *forelesere*, *påvirkning* og *pensumlitteratur* finner vi mange artikler med en kritisk tilnærming, som skildret i innledningen. Imidlertid kan de ikke vise til forskning som underbygger påstandene. Ser vi over til USA finner vi derimot flere artikler med undersøkelser og studier lagt til grunn, som omhandler nettopp et kritisk blikk pensumlitteratur. Nå har USA og Norge et nokså ulikt skolesystem, som gjør det vanskelig å trekke en direkte sammenligning. Likevel er det overaskende likheter når det gjelder debatten

om skolebøker, som med ettertanke kanskje ikke er så rart, med tanke på de høye kostnadene knyttet til skolegang i USA.

Det handler om økende kostnader og hyppige revideringer. Smith og Smith (2014) beskriver hvordan lærerbøker har steget til en hastighet som overstiger inflasjonen og begrunner den økende hyppigheten av nye utgaver som en av faktorene (GAO 2005, 8). Dette tar Jones og Jackson (2012) også for seg i sin artikkel "Reducing textbook cost". Når tiden mellom nye utgaver reduseres, blir det brukte lærebokmarkedet presset, og studentene må kjøpe dyre nye bøker. De argumenterer; mens kostnadene ved utdanning og lærebøker fortsetter å stige, og statlige bevilgninger går ned, øker den økonomiske byrden for studentene (Jones og Jackson 2012). Noe vi kan sammenligne med situasjonen her hjemme i Norge. For mens levekostnadene har økt jevnt, har den statlige studiestøtten stått stille frem til 2017.

I artikkelen "Flat World Knowledge and the college textbook market: A revolution?" (Beal og Tarter 2013) stilles det spørsmålsteget ved forlagenes hyppige revideringer av bøker og de høye prisene. Flat World Knowledges er et amerikansk forlag som publiserer pensumlitteratur til høyere utdanning, og blir ansett av mange som den største tilbyderer av åpne og gratis pensumbøker på nett i verden (Beal og Tarter 2013). De innså at syklusen på en pensumbok og hele industrien var dysfunksjonell på mange måter, og valgte selv å endre forretningsmodell. I artikkelen blir skillet mellom de som bestemmer pensumbøkene og de som er nødt til å betale for dem beskrevet som grunnen til at det oppsto en uvanlig konkurransedynamikk. Det oppsto et brukt- og utleiemarked av pensumbøker, og forlagene skyldte de hyppige revideringene og de høye prisene på nettopp dette. I en nylig undersøkelse ble det avdekket at så mange som 70% hadde ved minst en anledning unngått å kjøpe en nødvendig pensumbok, ene og alene på grunn av kostnadene ved boken (Grandoni 2011).

Jordan Bowman og Gina Echevarria (2018) skriver i sin artikkel publisert i "Business insider" hvordan kostnadene på pensumbøker har steget med 67% de siste ti årene. Det virker heller ikke som prisen vil stagnere med det første, og dermed tømmer lommebøkene til studentene. Det er ikke uvanlig for en student å bruke flere tusen kroner på bøker løpet av et semester. De stiller seg særlig kritiske til at 80% av bransjen domineres av fire store forlag, og hvor de videre forteller hvordan forlagene gjør alt i sin makt for å sørge for at studentene er nødt til å kjøpe nye pensumbøker. De beskriver blant annet at reviderte utgaver har endringer i sidetall

og kapitler, som gjør det vanskeligere for studentene å bruke tidligere utgaver. Videre tar de for seg hvordan noen skoler har valgt å benytte seg av Open Access, som gir studentene tilgang til digitalt materiale til en brøkdel av prisen. Fordi dette enda er under utvikling er det fortsatt bare 6% av skolene i USA som benytter seg av disse åpne ressursene (Bowman og Echevarria 2018).

I artikkelen "What's behind the soaring cost of college textbooks" tar Kathy Kristof (2018) for seg problematikken ved at studentene, som er brukeren, ikke har noe de skulle sagt i valg av pensumlitteratur. Dette er det foreleserne som gjør, og de er ikke nødvendigvis prissensitive. Noe som også kommer frem i artikkelen skrevet av Bryce Jones og Katherine Jackson (2012). Et vanlig marked blir i stor grad styrt etter tilbud og etterspørsel, men ikke når det gjelder faglitteratur. Studenter har ikke mulighet eller kunnskap nok til å ta valget selv, og valgene blir tatt for dem av "professoren" (Jones og Jackson 2012). En rapport fra Government Accountability Office (GAO 2005) tok for seg prisstigningen i pensumbokmarkedet, og indikerte at hyppige revisjonssykluser skyldtes denne prisstigningen. Rapporten argumenter for hyppige revidering som et motsvar på brukmarkedet som hadde oppstått, fremfor inkludering av ny informasjon i bøkene. På den måten stoppet de salget av den eldre utgaven, og man ble med det nødt å kjøpe nytt. (Jones og Jackson, 2012).

Mamta Badkar (2014) beskriver også i sin artikkel publisert i Business Insider hvordan kjøper og selger i et vanlig marked har en direkte relasjon. På den måten kan kjøper selv bestemme prisen gjennom å velge, samtidig som konkurranse presser prisene ned. I lærebokindustrien finnes derimot ikke denne balansen mellom kjøper og selger. Professoren velger boken, men det er studenten som må betale prisen. Studentene befinner seg dermed i et tvangsmarked. I lys av dette har ikke studenten mulighet til å selv velge et mer fordelaktig alternativ, og forlagene kan på så måte tvinge prisen opp uten konsekvenser. (Badkar 2014).

2.2 Teoretisk referanseramme

Vi vil i dette delkapitlet presentere teorigrunnlaget vi vil benytte for å drøfte funn fra undersøkelsene våre. Primært vil vi her se på: Makt, autoritet og kognitive snarveier.

2.2.1 Makt

Makt er tilstede over alt i samfunnet, mer eller mindre tydelig i nesten alle menneskelige relasjoner (Engelstad 2016). Makt er et vidt begrep, og blir ofte assosiert med noe negativt. Et

maktforhold omfatter gjerne tre elementer: A inngår i en relasjon til B, A handler ut fra en hensikt eller interesse, og As handling påvirker B i tråd med hans interesse (Store Norske Leksikon 2016). Engelstad (2016) mener det kan være vanskelig å måle makt, og at det derfor kreves en teoretisk refleksjon for å beskrive og forstå maktforhold (Engelstad 2016). En definisjon vil derfor være hensiktsmessig. En meget løs definisjon er ”muligheten til å påvirke”. Makt omfatter ikke bare at A påvirker B sin handling, men også at A kan hindre B i å gjøre bestemte ting. Makt er tilstede som en mulighet og finnes overalt i samfunnet. Denne definisjon kan i midlertid blir noe for generell.

Max Weber definerer: “Makt betegner enhver sjans til å gjennomføre sin vilje innenfor en sosial relasjon, også på tross av motstand, uansett hva denne sjansen beror på” (Max Weber 1972, 28. Sitert i Engelstad 2016). Det kan også bety å ha autoritet eller myndighet over noen. En slik definisjon kan i større grad minne om tvang. Weber mente selv denne definisjonen var for omfattende til at det var mulig å gi gode sosiologiske analyser. På bakgrunn av dette fremhevet Weber betydningen av at maktforholdet er preget av legitimitet som vil si at det ”oppfattes som rett og rimelig at overordnede kan gi ordre til underordnede”(Store Norske Leksikon 2016). Dette kan begrunnes med at A innehar en spesiell stilling. Webers definisjon har på den andre siden vært gjenstand for kritikk, blant annet at det legges for stor vekt på aktøren, og betydningen av sosiale strukturer blir oversett.

2.2.2 Kunnskap er makt

Michel Foucault insiterer også på maktens utbredelse, fordi det ikke kommer fra et spesielt sted. Hver interaksjon vi har er preget av maktforskjellene som eksisterer (Utforsksinnet 2018). Foucault er særlig kjent for å ha beskrevet sammenhengen mellom makt og kunnskap (Store Norske Leksikon 2016). Han tar for seg hvordan blant annet lærere som besitter en maktposisjon som bygger på, og forsterkes av, at de har rett til å vite noe om sine “klienter”, men ikke omvendt. “Elevene får ikke vite noe om dem de står overfor, noe som bidrar til å bekrefte deres innordning under sosiale autoriteter.” (Store Norske Leksikon 2016) Se *olav johansen i forhold til makt**.

2.2.3 Sosial makt

Hvordan makt kan utøves avhenger i stor grad av hvilken rolle, ressurser og kunnskaper A og

B har og relasjonen i mellom dem. Psykologene John French og Bertram Raven utarbeidet på 1960-tallet fem typer makt. Blant dem legitim makt, som er den vi vil fokusere på. Den tar for seg lederens relative stilling og plikter i en organisasjon eller samfunnet. Mennesker har legitim makt når de har blitt delegert en form for formell autoritet (Utforsksinnet 2018).

I artikkelen ”The base of social power” av John French og Bertram Raven (1959) skildrer de mellom tre former for autoritet basert på Max Webers tolkning av legitim makt. Blant dem er ”tradisjonell autoritet”, som hviler på veletablerte tradisjoner og sosiale strukturer. Kulturelle verdier utgjør typiske grunnlag for legitim makt av et individ over et annet. A innehar spesifikke karakteristika som gir A ”rettferdig” dominans ovenfor B, som ikke besitter disse karakteristika. Dette kan være alder, kunnskap eller fysisk utseende. Aksept for disse sosiale strukturene er et annet grunnlag for legitim makt. Hvis B aksepterer de sosiale strukturene av en gruppe, organisasjon eller samfunn, spesielt dersom de sosiale strukturene involverer et hierarki av autoritet, vil B akseptere den legitime makten av A, som innehar en høyere posisjon. (French og Raven 1959).

I 1962 utarbeidet den amerikanske sosialpsykologen Richard Emerson to hovedprinsipper om maktforholdet mellom A og B. A sin makt over B øker i takt med B sin oppfatning av viktigheten av de målene A kontrollerer. A sin makt over B synker i takt med tilgjengeligheten B har til disse målene utenfor sin relasjon med A. Med andre ord er maktforholdet avhengig av at A har noe som B faktisk vil ha, og at B ikke har lett tilgang til dette fra andre kilder enn A (Emerson 1962 sitert i Hernes 1998).

2.2.4 Autoritet

I forbindelse med makt er det også nyttig å ta for seg begrepet autoritet. I 1938 påpekte Chester Bernard på hvorvidt en ordre har autoritet eller ikke, ligger hos dem ordren blir gitt til (Gjøsund m.fl. 2016, 174). Aksept for autoritet er det vi kan kalle frivillig lydighet. Lydighet kan defineres som evne og vilje til å underordne seg, og følge retningslinjer. Lydighet til autoriteter er ofte et resultat av de rollene vi oppfatter at vi selv og autoritetspersonen har (Gjøsund m.fl. 2016, 174).

Fra vi er født oppdras vi til å tro at lydighet mot de rette autoriteter er riktig, og at ulydighet er feil (Cialdini 2011). Dette budskapet uttrykkes fra vi er små gjennom eventyr og regler, og

som igjen videreføres i skolesystemet. Vi møter dem igjen som voksen i arbeidslivet og gjennom lover og regler i vårt samfunn.

2.2.5 Stanley Milgrams Eksperiment

Milgrams eksperiment som ble utført på tidlig 1960-tallet, er et berømt psykologisk eksperiment utført av den amerikanske psykologen Stanley Milgram (1933-1984). Milgram oppdaget at flere av de som var anklaget for folkemordet under andre verdenskrig forsvarte seg med at de "bare fulgte ordre". Han ønsket å undersøke hvordan anstendige mennesker bevisst kunne bidra til utryddelsen av jøder under andre verdenskrig. Med andre ord hvordan mennesker kunne gjennomføre grusomme handlinger mot andre mennesker uten å nekte eller gjøre opprør (Blass 2009).

Studien gikk kort fortalt ut på å sette deltageren i konflikt med deres villighet til å adlyde myndighet og deres indre samvittighet. Dermed ville han teste hypotesen om at vilje til å adlyde myndighet vil overgå adferden personen ellers ville unngå og ville betraktet som feil, selv i ikke- militære sammenhenger (Vogels, 2011). Deltagerne i eksperimentet bestod i første omgang av menn i alderen 20-50 år. Disse var alt fra arbeidsledige til professorer (McLeod, 2017). Forsøkspersonene ble fortalt at de skulle delta i et enkelt pedagogisk forsøk for å undersøke effekten av straff ved opplæring.

De ble videre fortalt at eksperimentet ville vare ca. en time, men de kunne avbryte eksperimentet på et hvilket som helst tidspunkt (Gjøsund 2016, 175). Milgram designet en elektrisk støtgenerator med brytere som tilsynelatende skulle gi støtnivåer som startet med 45 volt og økte i 15-V-trinn til 450 volt. I virkeligheten fikk aldri noen støt. Eleven, den "lærende" ble i stedet instruert hvordan og når de skulle reagere, og dermed late som han fikk støt. De faktiske resultatene av studien var overraskende.

Milgram viste gjennom forskning at så mange som 65 prosent av "lærerne" i den opprinnelige studien gikk hele veien og fullførte til maksimum styrke, et dødelig sjokk på 450 V (Milgram, 1963). Det skal nevnes at flere av deltakerne opplevde det ubehagelig og kviet seg for å adlyde, likevel fortsatte de å følge ordrer. Eksperimentet viste dermed at et vanlig menneskes lydighet mot autoritetspersoner er mye større enn mennesker selv tror, i forhold til sin egen

frie vilje og samvittighet. I flertallet av tilfellene gjorde påvirkningen fra autoriteter at forsøkspersonene handlet i mot deres overbevisninger, og utsatte tilsynelatende andre for dødelige støt (Vogels, 2011). Milgram selv sier at autoritetspress er bygget inn i samfunnsstrukturen, og at dette er noe vi lærer fra vi er små - foreldre, lærere, myndigheter og sjefer. Studiene har i ettertid fått kritikk for at deltagerne ble utsatt for et betydelig stressmoment som fikk dem til å fremstå som ”sadister”, og det hevdes at flere av deltakerne var sterkt preget av studiet. Alle deltagere fikk likevel hjelp til å forstå og til å snakke om hva de hadde vært igjennom (Vogels, 2011). En undersøkelse i etterkant viste at 84% av deltageren mente de hadde vært med å bidra positivt til vitenskapen (McLeod 2017; Blass 2002)

2.2.6 Autoritet – Cialdini

Vi er alle påvirkere, og vi blir alle påvirket. Det foregår daglig, bevist og ubevist, enten vi vil eller ikke. Det kan gjenspeiles i bagatellmessige eller mer betydningsfulle handlinger. Blant dem er også lærere. (Johansen 2017, 15).

2.2.7 Lydighet og Autoritet

Første mosebok beskriver hvordan ulydighet mot den høyeste autoritet fører til tapet av paradiset for Adam og Eva, og for menneskeligheten forøvrig. Dersom denne metaforen skulle være for subtil, er fortellingen i Det gamle testamentet om det som kanskje er Bibelens nærmest parallell til Milgrams eksperiment. Da Abraham består Guds lydighetstest og knivstikker sin egen sønn til døde. Slike historier sier noe om lydighetens makt og verdi i vår kultur. På den andre siden kan historiene være noe villendene. Vi må, heldigvis sjelden lide valgets kvaler i vesentlig grad i avveginger for og imot pålegg av autoriteter. Å adlyde autoriteter har alltid gitt praktiske fordeler, de besitter ofte mer informasjon og maktmidler, og vi adlyder i frykt for sanksjoner. Det er så fornuftig at vi faktisk ofte følger dem når det ikke er fornuftig i det hele tatt. Vi er lett tilbøyelige til å skifte mening hvis en autoritet eller ekspert hevder andre argumenter. (Cialdini 2011; Johansen 2017)

2.2.8 Klikk-snurr

Faktisk adlyder vi ofte på en *klikk-snurr*- måte med liten eller ingen bevisst overveielse. Informasjon fra en anerkjent autoritet kan gi oss verdifulle snarveier (klikk) til beslutninger om hvordan vi skal handle i ulike situasjoner (snurr) (Cialdini 2011, 22). Blind og mekanisk lydighet gir oss både fordeler og ulemper. Vi behøver ikke å tenke og derfor unnlater vi å

tenke (Cialdini 2011, 242) Samtidig tar vi kanskje ikke alltid de beste beslutningene av det. Ofte vurderer vi ikke helheten av situasjonen, men fokuserer og responderer bare på et utsnitt av den. Når vi er i *klikk- snurr* modus er vi ofte like sårbare for symboler på autoritet som substansen i autoriteten (Cialdini 2011, 262).

I en verden i rask endring og tilgang på utallig informasjon, blir våre omgivelser stadig mer kompliserte. Vår tid er den mest skiftende og komplekse tid som noen gang har eksistert på denne planeten. Cialdini (2011) har etter hvert blitt mer og mer overbevisst om at vår moderne, travle levestil ikke gir oss rom for å ta fullt ut gjennomtenkte beslutninger – ikke engang i saker som er personlig relevante for oss. Cialdini (2011) beskriver hvordan det i vårt samfunn en urovekkende tendens til å ukritisk akseptere utsagn og pålegg fra personer som tilsynelatende er autoriteter på temaet det gjelder. Snarere enn å vurdere ekspertens argumenter, og så la oss overbevise (eller ikke), i stede lar vi oss ofte overbevise av ekspertens status som ”ekspert” i seg selv. Hvis en ekspert har sagt det, må det være sant - ”snarveisregel” (Cialdini 2011, 28). Denne tendensen til å reagere mekanisk på ett kjennetegn ved en situasjon kalles automatisk respondering – eller *klikk snurr*.

2.2.9 System 1 og system 2

Siden tidlig på 1900- tallet har forskere interessert seg for fenomenet dømmekraft og beslutningstaking. Daniel Kahneman (2012) viser hvordan menneskene i mange situasjoner gjør vurderinger og fatter beslutninger basert på begrenset informasjon og automatisk tankemønstre. Denne måten å beslutte på omtales som vårt mentale ”system 1”. System 1 er de automatiske og hurtige reaksjonene vi foretar oss, og er effektivt i den forstand at det hjelper oss til å håndtere en enorm mengde inntrykk og data som krever lite eller ingen kognitiv anstrengelse, uten å bli overveldet eller utslitt. Når vi operer i ”system 1” sier Kahneman (2012) at vi tenker hurtig, og vi lar vi oss lett utsettes for ubevisst påvirkning. slik tenkning kjennetegnes i valg vi ikke tenker over, vi følger vaner og rutiner eller gjør som andre.

System 2 representerer de mer kontrollerte og bevisste vurderinger og blir derimot mobilisert når vi står ovenfor en utfordring som ”system 1” ikke tilbyr noe svar på. Dette er typiske valg som krever en mer detaljert og spesifikk bearbeiding for å løse det aktuelle problemet. Vi

tenker sakte og bruker vår vilje til å handle uten påvirkning. Vi blir mer kritiske, vi søker informasjon og vi bruker mer tid på å bestemme oss (Johansen 2017). Både system 1 og 2 er hele tiden aktivt mens vi er våkne, der system 1 jobber automatisk fortløpende, og system 2 vanligvis er i behagelig hvilemodus der bare en brøkdel er koblet inn (Kahneman 2012, 30).

2.2.10 "Bounded Awareness" – Bazerman og Chugh

I følge Bazerman og Chugh (2006) har vi mennesker ikke kapasitet til å ta inn over oss all den stimuli vi blir utsatt for. Av og til er saken så kompleks, tidsmarginene begrenset, følelsene så sterke eller den psykiske utmattelsen så stor, at vi må filtrere. Hvis ikke vil vi finne oss selv underlagt en mental overbelastning (Bazerman og Chugh 2004). Denne filtreringen og fokuseringen skjer nesten helt i vår underbevissthet. Denne kognitive mekanismen er nødvendig for våre behandlingsevner, men det er denne automatiske atferden som skaper arenaen for potensiell sårbarhet. "Bounded awareness", også kalt begrenset bevissthet "fører oss til å ignorere tilgjengelig og viktig informasjon, mens man tar hensyn til andre like tilgjengelige, men irrelevante opplysninger"(Bazerman og Chugh 2004).

Bazerman og Chugh (2004) minner oss om at våre ufullstendige konstruksjoner ofte utelater de data som er mest nødvendig for effektiv beslutningstaking. "Det du ikke klarer å se kan skade deg". Den mest bekymringsfulle versjonen av manglende evne til å søke informasjon oppstår når beslutningstakere er motivert for å favorisere et bestemt utfall (Bazerman og Chugh 2004).

2.2.11 Mønstergjenkjenning

En mer "moderne" idé om en mentalmodell er basert på forståelsen at våre sinn aktivt samhandler med informasjonen i våre omgivelser og erfaringer, og som selektivt filtrerer og rammer denne informasjonen, og at disse er sosialt lærte modeller (Gentner og Whitley 1997, s. 210-211; Gorman 1992; Senge 1990; Werhane 1999). På den måten persiperer vi verden slik "den passer oss". Vi gjør dette på ulike måter basert på våre tidligere opplevelser og tolkning, og reorganisering hele tiden nye inntrykk. Til forskjell fra mentale modeller gir mønstergjenkjenning imidlertid ikke utelukkelse av informasjon; I stedet oppfatter vi en gitt situasjon som kjent og følgelig overholder denne situasjonen alle egenskapene til våre tidligere erfaringer. Som et resultat tror vi ofte at vi forstår denne nye situasjonen og kan dermed ignorere særegne kvaliteter den kan ha (Campbell 2009). Det er som artikkelen skriver "I have been in this situation before; I know just what to do." Fordi vi har vært i en

lignende situasjon, kjenner vi igjen et sett mønster, og derfor vet vi hva vi skal gjøre. Dette kan midlertidig få oss til overse viktig informasjon (Norman 2007). For å forstå kraften i mentale modeller og mønstergjenkjenning, og innvirkningen de har på våre beslutningsprosesser, er det avgjørende å forstå at det er individuelle fortolkninger forankret i vår sosiale kultur, gjennom religion, sosialisering og andre opplevelser. (Johnson 1993; Werhane 1999).

3.0 Metode

I dette delkapittelet skal vi først ta for oss sentrale begreper som vil bli benyttet i undersøkelsene, samt redegjøre for de strategiske valgene vi foretar oss.

3.1 Begrepsavklaring

Informanter – Foreleserene vi intervjuet i forundersøkelsen

Respondenter – Studentene vi intervjuet

Foreleser og emneansvarlig – Foreleser og emneansvarlig er i utgangspunktet to forskjellige stillinger, der det er emneansvarlig som bestemmer pensumlitteraturen for emnet. Likevel vil vi i hovedsak bruke foreleser, da det er de som er i direkte kontakt med studentene. Med mindre vi gjengir hva informantene har sagt, eller at det er snakk om emneansvarliges ansvarsområde vil ikke denne rollen bli benyttet.

3.2 Innledning metode

I dette kapittelet vil vi redegjøre for fremgangsmåten i prosjektet, herunder valg av metode for innhenting av datamateriale. Vi har gjennomført en forundersøkelse og dermed deler vi metodekapittelet i del 1: Forundersøkelse og del 2. Innledningsvis vil vi gi en overordnet begrunnelse for valg av metode og design. I del 1 vil vi ta for oss forundersøkelsen og dens hensikt. Videre vil vi beskrive og begrunne utforming og gjennomføring. I del 2 av kapittelet vil vi i likhet med del 1, ta for oss valg av metode i denne undersøkelsen.

3.3 Bakgrunn for valg av metode

Litteraturgrunnlaget er fremskaffet gjennom systematiske søk i databasene Google Scholar, Business Source Complete (Ebsco), Idunn, Oria, Eric, Emerald Insight og PsycINFO via Helsebiblioteket.* Det ble tidlig klart at det er få som har gjennomført studier som omhandler akkurat forelesers innflytelse på valg av pensum*. Flere har omtalt temaet i ulike debatter, leserinnlegg og artikler på nett. Likevel baserer flertallet av disse kildene sine syn på egne erfaringer eller anekdotiske bevis. Med dette mener vi at det pekes på flere forhold rundt pensumlitteratur uten at det nødvendigvis foreligger forskning bak. Dette begrenser kildegrunnlaget. Vi har gjennom vår studietid tilegnet oss erfaring og kjennskap til pensumlitteratur, likevel vet vi for lite om den helhetlige prosessen. På områder hvor det finnes lite forskningsbasert kunnskap fra før, kan den kvalitative forskningsmetoden være velegnet. Den kvalitative metoden egner seg ofte til å kunne avklare et uavklart tema nærmere, og på så måte få frem en mer nyansert beskrivelse av fenomenet en ønsker å undersøke, og dermed bidra til økt forståelse om en situasjon, hvor problemstillingen er uklar (Jacobsen 2018, 133)

3.4 Metodetriangulering

Metode dreier seg om hvordan vi innhenter, organiserer og tolker informasjon (Larsen 2016, 17). For å besvare problemstillingen har vi valgt en metodetriangulering, det innebærer bruk av ulike metoder i samme undersøkelse. Dette kan være en kombinasjon mellom kvalitative og kvantitative, eller bruk av to ulike kvalitative, eller kvantitative tilnærminger (Larsen 2016, 27). I vår bacheloroppgave har vi valgt å benytte en metodetriangulering i form av to kvalitative undersøkelser, gjennom personlig intervju og minigrupper. Dette med hensikt å studere fenomenet fra ulike perspektiv. I forundersøkelsen ønsket vi å frembringe informasjon som kunne gi innsikt og forståelse, og dermed gi senere resultater en mer nyansert beskrivelse. Informasjon i forundersøkelsen vil også kunne bidra til å utvikle og presisere problemstillingen, og hypoteser til den kommende undersøkelse.

3.5 Det eksplorative design

Forskningsdesign er en overordnet plan for gjennomførelsen av studiet, og sier noe om hvordan problemstillingen skal belyses og besvares. Det er dermed i stor grad problemstillingen som bestemmer veien videre; men hva skjer så når vi mangler tilstrekkelig kunnskap om et fenomen. Mange ganger setter vi gang undersøkelser rett og slett fordi vi ikke

vet så mye om et spesielt fenomen. I slike tilfeller vil det ikke være mulig å sette opp klare hypoteser, og problemstillingen bærer preg av et åpent spørsmål. Dermed blir det behov for en mer eksplorerende, utforskende type undersøkelse (Jacobsen 2018, 79). Hensikten her er å få en dypere forståelse og innsikt i hva et fenomen egentlig består av (Jacobsen 2018, 80).

Etter snart tre år i utdanning, stiller vi oss kritisk til forelesere og deres posisjon til påvirkning og innflytelse av pensumlitteraturen, og kanskje særlig med vekt på forelesere med egen litteratur på pensum. På så måte søker vi bedre å forstå hvilken motiver og holdninger som ligger til grunn. Samtidig som vi ønsker andre studenters perspektiv. Fordi vi ønsker å undersøke andres holdninger og meninger på temaet med bakgrunn i våre egne antakelser, så vi det hensiktsmessig å benytte det eksplorerende designet med en fenomenologisk tilnærming.

Innenfor samlebetegnelsen eksplorativt design finnes det ulike undertyper å velge mellom. Det fenomenologiske designet er i utgangspunktet en filosofisk retning eller et vitenskapssyn, men kan også forstås som et kvalitativt design, og kan oppsummeres som læren om “det som viser seg”. Som kvalitativt design tar fenomenologien sikte på å beskrive virkeligheten slik informanten oppfatter den (Askheim og Grenness 2019, 69)*. Vi tar altså med oss vår egen forståelse og fordommer når vi designer opplegget, og dermed vil de valgene vi tar være preget av forskerens egne erfaringer og holdninger. Dette kjennetegnet er et særtrekk ved det kvalitative designet (Askheim og Grenness 2019, 67).

4.0 Forundersøkelsen

4.1 Bakgrunn

Det er åpenbart flere sider av en sak; å vinkle vår problemstilling kun fra et ståsted vil i høy grad gi en naiv diskusjon og mindre troverdige resultater, og undersøkelsens som helhet blir svekket. Vi opplevde å finne begrenset sekundærdata relevant for vår oppgave, og vi så det dermed hensiktsmessig å gjennomføre en forundersøkelse. Her var formålet å skaffe inn informasjon som kunne belyse uforutsette aspekter, samtidig øke vår kunnskap. I tillegg mente vi dette ville styrke kvaliteten i senere undersøkelse, da det øker vår forståelse av problemstillingen og hva vi videre skulle undersøke.

Forundersøkelsen består kort fortalt av kvalitative intervjuer, med ansatte tilhørende ”institutt for ledelse og organisasjon” (ILO) på Høyskolen Kristiania (HK). Uansett hvilken metode man velger, vil det være kritiske momenter som kan innvirke på resultatene man får. Med dette utgangspunktet vil vi i de påfølgende avsnittene av del 1, presentere og begrunne valg av datainnsamling i denne undersøkelsen.

4.2 Datainnsamling

Vi har valgt det semistrukturerte personlige intervjuet. Denne metoden kjennetegnes som ”vanlig dialog” og foregår vanligvis ansikt til ansikt. Her blir data samlet inn i form av ord, setninger eller fortellinger. Kvalitative studier er som regel intensive, som betyr at det er relativt få enheter som skal undersøkes (Jacobsen 2018, 145-146). Vi mener denne metoden egner seg godt da vi søker informasjon hos et fåtall utvalgte nøkkelpersoner. Som studenter selv, vil det være uoppnåelig å være helt objektiv til fenomenet vi undersøker, derfor var det viktig for oss å få frem perspektiv og fortolkninger fra et annet ståsted. Vi ønsket deres individuelle erfaring, oppfatning og meninger, uten at det tas hensyn til den sosiale sammenhengen.

Situasjonen rundt det personlige intervjuet skaper en annen form for nærhet mellom informant og moderator. Det åpner for tett, dynamisk og informasjonsrik kommunikasjon, i større grad enn gruppesamtaler. Dette er særlig viktig dersom intervjuet dreier seg om personlige eller sensitive temaer (Askheim og Grenness 2019, 90). Fordi informasjonen vi ønsker å frembringe er av personlig karakter, i form av enkeltindividets erfaring og oppfatning, mener vi det personlige intervjuet bedre vil kunne avdekke underliggende og dypere holdninger hos informanten, uten påvirkning fra andre. Ved å møte informantene ansikt til ansikt er det enklere å etablere tillit og åpenhet (Jacobsen 2018, 147). Dette ble særlig viktig da informantene satt med kunnskap vi ønsket innsyn i.

4.3 Utvalg

Når vi foretar et utvalg, er det viktig å tenke på at undersøkelsen som blir gjort alltid vil være et utsnitt av et fenomen, kontekst, tid eller personer (Jacobsen 2018, 177). Et grunnleggende prinsipp for all intervjuing er at informantene er kvalifiserte (Askheim og Grenness 2019, 118). Det var viktig å finne informanter som kunne gi pålitelig informasjon. Vi var avhengig av å intervju kandidater med direkte kjennskap til fenomenet, og dermed tilstrekkelig

kunnskap og erfaring knyttet til undervisning og pensumlitteratur. Vi var derfor bevisst i valg av kandidater. Vi benyttet strategisk variasjonsutvelgelse, som er en kombinasjon mellom de som er mest interessant og relevant, samtidig som vi ønsket variasjon for å fange opp ulike perspektiv mellom informantene. Vi har rett og slett valgt informanter vi mener kan gi oss mye og god informasjon. Vi ønsket innsikt i pensumlitteratur og prosessen rundt. Vi var særlig interessert i forelesere med og uten egen pensumlitteratur på pensumlistene, og hvilken retningslinjer som blir stilt overfor bøker som havner på pensumlistene. Emneansvar var ikke et vesentlig krav til alle, men fordi vi ønsket variasjon var det et krav at minimum en av informantene hadde dette.

4.4 Rekruttering

Vi kontaktet informantene via mail (se vedlegg 1), presenterte oss selv og vår relasjon til dem, og hvor vi videre informerte om formål og hensikt. Vi valgte bevisst å ikke sende intervjuguide på forhånd da vi mente dette kunne innvirke på resultatet, i form av mer rigide svar. Dette begrunnet vi også overfor informantene. For å øke svarresponsen var vi nøye i utformingen av henvendelsen, med fokus på å være kort og konsis, og tilpasset møtetid og sted etter deres ønske. Vi tok kontakt med totalt fem informanter, hvor tre av disse ga rask respons og stilte fortløpende til intervju. Gjennom en såkalt ”snøballeffekt”, ble vi via det ene intervjuet tipset om en potensiell interessant kandidat, og vi kom dermed i kontakt med den fjerde kandidaten. Informantene bestod da av en prorektor, en faglig studieprogramleder og to med egne utgivelser, hvor en er førstelektor og den andre er høyskolelektor også med emneansvar.

4.4.1 Informantoversikt:

	Informant A	Informant B	Informant C	Informant P
Stilling	Høyskolelektor.	Førstelektor.	Faglig studieprogramleder.	Prorektor.
Ansvar	Programansvarlig for linje. Noen fagansvar		Overordnet ansvar for ILO	Overordnet ansvar for utdanning
Erfaring med fagansvar	Ja.	Ja tidligere.	Ja.	Nei.
Egen pensumlitteratur	Bidrag syter med kapittel i bok han selv har undervist i.	Utgitt 5-6 bøker. Enkelte bøker på pensum	Nei.	Bidrag syter og forskningsartikler som har vært del av pensum i kompendiet.
Kjønn	Mann.	Kvinne.	Mann.	Mann.

4.5 Intervjuguide

En intervjuguide kan beskrives som en plan for hva vi ønsker å få ut av samtalen med den vi skal intervjuer. Graden av intervjuets strukturering sier noe om samtalen utforming og ”fremgang”. Her kan vi skille mellom helt lukkede og helt åpne intervjuer - der det lukkede intervjuet har spørsmål med fast rekkefølge og svaralternativer. Samtaler uten intervjuguide og sekvens i samtalen kalles gjerne helt åpne. Det er i de fleste tilfeller hensiktsmessig å ha noen tanker og meninger om hvor samtalen skal bringe oss, i vårt tilfellet er dette helt avgjørende (Jacobsen 2018,146-152). I undersøkelser hvor en har begrenset tid, og ikke så mye erfaring med intervjuer, anbefales det en viss grad av strukturering (Larsen 2016, 82) vi har derfor valgt en semistrukturert intervjuguide (*se vedlegg 2*).

Semistrukturert intervjuguide

Intervjuguiden tok utgangspunkt i våre underliggende antagelser og oppfattelse av fenomenet. “Med utgangspunktet i det vi vet, eller tror vi vet beskriver Askheim og Grenness (2019,13) hvordan forskningsprosjektets innhold og retning formes.” Fordi det er et mindre diskutert tema og vi ønsket bedre innsikt, var det viktig å åpne opp for samtale og ”diskusjon”. Vi benyttet derfor en semistrukturert intervjuguide, hvor vi utarbeidet spørsmål, med eventuelle oppfølgingsspørsmål. Oppfølgingsspørsmålene ga mulighet for å gå dypere inn på temaer

informanten selv kunne belyse. Tanker og spørsmål ble først kategorisert, deretter spesifisert og spisset mot konkrete og oversiktlige spørsmål. Vi unngikk ja/nei spørsmål for å gi rom for refleksjon, og hadde *dermed fokus på åpne spørsmål*. Flere av spørsmålene ble formulert med følgende åpning ”fortell om”, ”hvilken tanker” og ”hva mener du” som i større grad åpner for *refleksjon*. Vi var også opptatt av å sikre at vi spurte om det vi faktisk lurte på, samtidig som vi ikke spurte om det samme flere ganger.

For å unngå misforståelser var spørsmålene korte og konkrete, og vi fulgte opp med avklarende spørsmål dersom noe ble uklart. Vi startet enkelt med å avdekke personens bakgrunn, og deretter gikk vi nærmere inn på temaet. Det var viktig å kartlegge hvilken krav som stilles til valg av pensum, og hvordan dette overholdes. Vi ønsket å undersøke motivasjon for utgivelse av pensum, og hvilken tanker informantene hadde i forhold til revideringer, og eventuelt påvirkning overfor sine studenter. Vi spurte også i hvilken grad forelesere kan være inhabil i form av en objektiv vurdering av pensum, særlig hos informanter med egen litteratur på pensum. Alle kandidater fikk samme spørsmål, men hvor rekkefølge kunne variere. På den måten hindrer vi ikke potensielle fruktbare sidesprang eller *diskusjoner*. Samtidig som intervjuguiden sikret oss å komme gjennom alle temaene vi ønsket å undersøke. Vi valgte denne grad av strukturering fordi det åpner for dypdykk, begrunnelser, argumenter og dermed ny innsikt. Kandidatene ble til slutt spurt om det var noe de ønsket å utdype eller belyse i forhold til temaet eller ved oss, som vi kunne ta med videre (*Jacobsen 2018, 149-159*).

4.6 Pilottest

Vi testet intervjuguide først på oss selv, hvor vi diskuterte for og imot spørsmålene med formål å kunne avdekke om spørsmål kunne stilles eller formes annerledes. Vi gjennomførte så en pilottest på en nøytral person, og anslo tiden. Det ble beregnet vi 30 til 45 minutter på hvert intervju. Ingen intervjuer ble satt tett opp mot hverandre, for selv å unngå stress og dermed måtte løpe fra potensiell informasjon.

4.7 Gjennomføring

Intervjuene skjedde fortløpende, etter avtale med den enkelte. Vi startet intervju med en kort introduksjon av oss selv og hvorfor vi ønsket å intervju akkurat dem, hva prosjektet gikk ut på, og hva det skulle brukes til. Ettersom vi benyttet lydopptak ble samtykkeskjema

fra ”Norsk Senter for forskningsdata” (NSD) introdusert og signert (*Se vedlegg 3*). Ettersom informantene befant seg på studiestedet var det naturlig å gjennomføre intervjuene i disse omgivelser. Vi viste tilbøyelighet for møtested, men ved alle tilfeller ble det naturlig å gjennomføre intervjuet på den enkeltes kontor, og dermed en naturlig kontekst.

I lys av intervjuguidens noe kritisk tilnærming til forelesere og pensumlitteratur, kan det tenkes at det var særlig hensiktsmessig å gjennomføre intervjuene på deres ”territorium”. I motsetning til en mer nøytralt møteplass, hvor informantene i større grad kunne følt seg stilt til vegg, da kontekst kan få innvirkning på innholdet som kommer ut av intervjuet (*Jacobsen 2018, 242-243*). Et annet moment som ble viktig i lys av vår kritiske tilnærming var nettopp å gjennomføre intervjuene personlig. Ettersom informantene satt med ”fasiten”, og vi var studenter med spørsmål om forhold som for dem tilsynelatende kunne virke åpenbare, mistenker vi at spørsmål over telefon eller mail i større grad hadde ført til mindre nyanserte og aktive svar. Det er også vanskelig å fange opp ikke-verbal kommunikasjon, og kritiske oppfølgingsspørsmål vil kunne fremstå mer aggressivt. Intervjueffekten ved et fysisk møte mener vi derfor styrket oppfattelsen av prosjektet hos informantene.

Etter hvert intervju diskutere vi hver vår opplevelse av intervjuene, og gikk gjennom notatene for å samsvare inntrykk, samt sikre at vi forstod hva som var blitt notert, og delte lik oppfatning av ikke- verbal kommunikasjon. Med bakgrunn i vår unge alder og uerfarenhet innen forskning var det viktig for oss å fremstå seriøse. Dette i form av bekledning, formell hilsen, øyekontakt og aktiv lytting. Fordi intervjuene ble holdt i arbeidstiden, hadde vi i bakhodet at intervjuobjektene kunne ha det travelt, og dermed ønsket vi å være effektive for å unngå stress som kunne føre til korte og mindre nyanserte svar.

4.8 Dokumentasjon – lydopptak og intervjunotater

Bruk av lydopptak forhindret selektiv hukommelse, og på så måte reduserer vi tap av viktig informasjon. Alle intervjuer ble gjennomført med en intervjuer også kalt ”moderator”, og en notatskribent. Dette gjorde vi konsekvent med hensyn til flere fordeler. Først og fremst fremstår det mer ”oversiktlig” overfor intervjuobjekt, når dialogen forbeholdes mellom to parter, og det blir mindre avbrytelse og misforståelser. Intervjuer kan da konsentrere seg om øyekontakt og interesse for samtalen, som åpner for en tett, dynamisk og informasjonstrik kommunikasjon. Skribent forholder seg stille og kan konsentrere seg om å notere interessante ”funn” og utpekende ikke- verbale kommunikasjon. Dette gjorde arbeide med å

transkribere lettere og mer oversiktlig. Ved å fordele oppgavene slik sikrer vi at intervjuobjekt blir ivaretatt i form av tilstedeværelse, og øker kvaliteten på notatene. Samtidig som vi sikre mest mulige like forutsetninger for alle intervjuene (Jacobsen 2018, 145-150).

4.9 Oppsummering av del 1 – Forundersøkelsen

I starten av vår studietid var det særlig stas med forelesere med egen pensumlitteratur. Dette var jo en indikasjon på at de var blant de beste på fagområdet. Gjennom vår studietid opplevde vi imidlertid ulik kvalitet på pensum, når det gjelder oppbygging, tekst og innhold. Det ble etterhvert kanskje særlig et tema når foreleser selv var forfatter, og det samtidig hele tiden oppfordres til kjøp av ny utgave. Vi erfarte mindre relevante endringer i revideringene. Likevel opplevde vi det som “avgjørende” inneha den nyeste utgaven. Gjennom forundersøkelsen ønsket vi å få innsikt i følgende forskningsspørsmål basert på våre hypoteser:

F1: Hvilken krav stilles til pensumlitteratur, er det særlige krav dersom man velger å undervise i egen litteratur. Og hvordan blir disse overholdt?

F2: Hvilken motivasjon ligger bak utgivelse av faglitteratur, og kan bruk av egen faglitteratur være problematisk?

F3: Har makt/rolle påvirkning, og kan mangel på objektivitet være problematisk.

Etter en gjennomgang av funnene i forundersøkelsen, gjorde det at flere av våre tidligere antakelser kunne degraderes eller avkreftes. I videre undersøkelse ønsket vi i utgangspunktet å gjennomføre et eksperiment, med hensikt å teste hvilken effekt ”full informasjon” mellom reviderte utgaver, og om det ville ha innvirkning på kjøpsatferden hos studentene. Vi satt imidlertid igjen med ny innsikt og kunnskap, som gjorde at et eksperiment virket mindre hensiktsmessig. Vi ønsket i større grad å kartlegge studenters perspektiv, og dermed undersøke deres holdninger og opplevelse av pensum. Med det fortsatte vi den kvalitative metoden som vi vil redegjøre for videre i del 2.

5.0 Undersøkelsen del 2

I delkapittel 5 vil vi ta for oss de strategiske valgene vi foretok oss i utformingen av selve undersøkelsen.

5.1 Bakgrunn

Det økonomiske aspektet ved pensumbøker ser i liten grad ut til å være drivkraften for forelesers anbefaling til kjøp av bok. Våre forskningsspørsmål ga likevel nyttig informasjon, som ga utspring i nye spørsmål. Det handlet i stor grad om perspektiv. Et perspektiv som angivelig kunne se ut til å være forskjellig for oss selv som studenter og forelesere. Dermed ønsket vi videre å undersøke andre studenters opplevelse av behov, kvalitet og påvirkning. Undersøkelsen ble utført i form av minigrupper, hvor det ble gjennomført fire minigruppeintervjuer, med totalt 15 respondenter. Vi vil i kommende avsnitt presentere og begrunne valg av denne formen for kvalitativ tilnærming.

5.2 Datainnsamling – valg av metode

En ulempe ved det personlige intervjuet er at de er tidkrevende å gjennomføre, og krever mye planlegging og eventuelt reise. *“Minigrupper kan oppfattes som et alternativ til både enkeltintervjuer og gruppeintervjuer. En minigruppe består av 3-4 respondenter og gjennomføres i prinsippet som en fokusgruppe”* (Askheim og Grenness 2019, 105).

Gruppestørrelsen i en fokusgruppe trekker gjerne i retning av færre deltakere dersom det er en eksplorerende problemstilling, temaet oppfattes komplekst eller målet er å rekke ulike temaer (Krueger og Casey 2014 sitert i Jacobsen 2018, 162). Fordelen med minigruppens størrelse gjør det gjerne enklere å rekruttere, noe som kan ha betydning særlig der det er problematisk å få tak i tilstrekkelig mange individer (Askheim og Grenness 2019, 105).

Det ble naturlig å oppsøke studentene på skolens område. Etersom undersøkelsen ble utført i eksamenstiden, gjennomførte vi intervjuene på ulike tidspunkt løpet av en periode på åtte dager. Dette for å hindre at ulike grupper var over- eller underrepresentert på enkelte dager. Fordi vi valgte å oppsøke studenter på studiested, antok vi at de som oppholdt seg her også mest sannsynlig var opptatt/studerte, og dermed begrenset motivasjon og tid til å delta på et personlig intervju. Av erfaring kan dette føre til at man ønsker å komme seg igjennom undersøkelsen raskest mulig, noe som kan påvirke svarenes gyldighet. Det var imidlertid ikke mangel på antall kandidater, men vilje til å la seg intervjuet gjorde at vi så det hensiktsmessig å gjennomføre i grupper. Vi antok med det, at sjansen for at en gruppe studenter sammen var villig å avse en pause for å gjennomføre intervjuet, var høyere enn dersom vi skulle oppfordre en av dem å bryte ut av gruppen for en lengre periode.

Minigruppens gruppedynamikk var også et viktig moment. I en fokusgruppe vil man ofte oppleve at gruppen utvikler en felles forståelse av hva som har skjedd i en spesiell situasjon. I likhet med fokusgrupper kan minigrupper være med på å starte en tankeprosess der den enkelte bearbeider sin erfaring i løpet av intervjuet. Det skjer en fortolkningsutvikling i gruppen, og deltakerne hjelper hverandre å forstå. Når en person forteller om sine opplevelse, kan en annen reagere med å si ”ja, slik oppfattet jeg det også, jeg har bare ikke klart å formulere det slik tidligere” (Jacobsen 2018, 160). Flere synspunkter kommer frem, samtidig som man i grupper kan undersøke hvorfor mennesker har de synspunktene de har. Dermed kan grupper kan være godt egnet til å avdekke variasjon og bredde i de meninger og holdninger knyttet til et fenomen. Det er imidlertid viktig å merke seg at resultatene vi får av gruppeintervjuer i meget stor grad vil være et produkt av gruppeprosessen (Hollander 2004 sitert i Jacobsen 2018, 161).

5.3 Utvalg

Målgruppen og hensikten med prosjektet vil være styrende for valget av respondenter (Askheim og Grenness 2019, 118). En utfordring ved de fleste undersøkelser er at vi sjeldent kan undersøke alle de vi ønsker. Når vi foretar utvalg, er det bare et utsnitt av personer og hendelser. Alle studenter under utdanning i Norge utgjør den teoretiske populasjonen og tidsrammen. Vi har likevel ikke grunnlag til å uttale oss om denne populasjonen. Av praktiske årsaker har vi satt inkluderingskriterier til å gjelde studenter på HK. Disse må også være i aktiv utdanning. Vårt utvalg er derfor ikke representativt for den teoretiske populasjon. Den vil heller ikke være representativ for alle studenter på HK, da vi har avgrenset utvalget til enkelte studieretninger og det vil kunne variere innad i fakultetene. Det kan likevel gi en indikasjon. Det var ikke på forhånd bestemt fordeling mellom kvinner og menn, så lenge denne til slutt tilsvarte en 40/60 fordeling. Det var viktig å fange opp variasjon, og dermed var det et krav at utvalget til slutt bestod av respondenter fra første, andre og tredje året (Jacobsen 2018, 179-180).

Utvalget er basert på et ikke- sannsynlighetsutvalg, med et homogent bekvemmelighetsutvalg. Størrelsen er med utgangspunkt i metning. Deltageren er trukket ut etter et tilfeldig prinsipp, likevel er det et ikke- sannsynlighetsutvalg, fordi ikke alle enhetene i populasjon har en kjent og lik sannsynlighet for å bli med i utvalget. Det vil derfor kunne oppstå skjev fordeling og dermed er gruppen enten under eller overrepresentert. Utvelging har skjedd på slump, som vil si at vi har valgt dem som har sagt seg villig til å intervjuer og dermed har vi valgt de mest

tilgjengelige personene (Ringdal 2013, 213). Vi endte tilslutt med 4 minigrupper, med totalt 15 respondenter.

5.3.1 Respondentoversikt

	Gruppe 1	Gruppe 2	Gruppe 3	Gruppe 4
Sammensetting	3 jenter	3 Gutter	4 jenter	3 jenter og 2 gutter
År på Høyskolen Kristiania	3 året.	2. året.	3. året.	1. året.
Linje	HR og personalledelse	HR og personalledelse	Markedsføring og merkevareledelse	Markedsføring og merkevareledelse

5.4 Suksessfaktorer

Gruppedynamikken i fokusgrupper, så vel som i minigrupper avhenger av både enkeltindividet og av gruppens samhandling. Det er en fordel med en forholdsvis lik aldersgruppe, og tilnærmet lik sosiokulturell bakgrunn. Dette for å sikre maksimal samhandling. Vi mener ved å benytte allerede dannede studiegrupper, fungerer dette som en naturlig seleksjon for homogene grupper. Samtidig unngår man i høy grad det som kan være risikoen i gruppeintervjuer, nemlig at noen overtar intervjuet, neglisjerer eller virker nedlatende overfor andre sine meninger (Askheim og Grenness 2019, 99).

Det handler i stor grad om å skape en trygg og uanstrengt atmosfære, noe som i høy grad allerede vil være etablert ved slike grupper. Man kan bruke mindre tid på sosialiseringprosessen, og dermed gå raskere i gang med selve intervjuet. Gruppedynamikk regnes for å være en av de viktigste suksesskriteriene i fokus/minigrupper. Stewart og Shamdasani (1990 sitert i Jacobsen 2018, 161) skriver; ”*anvendbarheten og validiteten til data fra fokusgruppe påvirkes av i hvilken grad informantene er komfortable med åpent å skulle diskutere sine tanker, synspunkter og meninger*”. På bakgrunn av dette så vi det både nyttig og praktisk å benytte minigrupper.

5.5 Rekruttering

Det finnes ingen faste retningslinjer for rekruttering. Et grunnleggende prinsipp for alle intervjuer er at respondenter er kvalifiserte (Askheim og Grenness 2019, 118). Studentene er førstehåndskilder, som vil si at de har nærhet til fenomenet, i form av egen erfaring og opplevelse (Jacobsen 2018, 188). Det finnes altså ingen fasit for hvor mange man skal

intervjue, og gruppeintervjuer kan gjennomføres så enkelt at vi kun tar for oss en gruppe. Antall grupper vil likevel avhenge av temaets mangfold, gruppens homogenitet og grad av åpenhet i tema og spørsmål (Morgan 1996 sitert i Jacobsen 2018, 162).

Ved å operere med to eller flere grupper, kan vi for det første få frem mer nyansert informasjon, samtidig som disse kan fungere som kontroll i forhold til hverandre. Hvis det som blir sagt i de to gruppene, er tilnærmet likt, kan dette indikere at vi har fremskaffet ganske generelle data, og at disse dataene er reelle og ikke et resultat av selve gruppeprosessen. For det andre kan flere grupper være en måte å underbygge våre funn, og dermed større grunnlag for å generalisere. Desto flere grupper som er uavhengige av hverandre og kommer fram til samme resultat, desto sterkere kan vi argumentere for at disse funnene kan overføres, også utover dem som er studert (Jacobsen 2018, 162).

5.6 Intervjuguide

I likhet med forundersøkelsen, benyttet vi også her en semistrukturert intervjuguide (se vedlegg 4) basert fordelene beskrevet i del 1 (*Intervjuguide*). På samme måte ga dette rom for frihet og flyt i samtalen, med fokus på åpne formuleringer, som ga innpass i gruppens egne erfaringer og meninger. Imidlertid ble intervjuguiden i mindre grad utarbeidet på eksisterende antagelser, og i større grad på ny kunnskap utfra informasjonen vi tilegnet oss hos informantene i forundersøkelsen. Med bakgrunn i spørsmålene som ble utformet her, fikk også rekkefølge større betydning, da vi ønsket å unngå at kandidaten skulle oppleve indre dilemma, i forhold til indre konsistens for hva han eller hun nettopp har svart på spørsmålet ovenfor.

Dette opplevde vi som lite problematisk da vi ved hjelp av oppfølgingsspørsmål som “hvorfors”, “hva tenker du om det” og “kan du utdype” erfarte å kunne lede samtalen, fremfor å stille spørsmål. Da de innledende spørsmålene i intervjuguiden i stor grad ledet oss inn på alle temaene uoppfordret. Dermed klarte vi å skape en samtale med begrenset stimuli, og svarene til respondentene var derfor også mer spontane. Denne formen for svar tillegges ofte større gyldighet, da dette er opplysninger som ikke direkte er styrt av forskeren, og som vi dermed kan anta ligger nærmere respondentens egentlige oppfatning av et fenomen (Jacobsen 2018, 232). Intervjuguiden var likevel kjekk å ha, dersom det var noe vi ikke var kommet innom.

5.7 Gjennomføring

Før hvert intervju ble en kort introduksjon av oss selv og prosjektets formål gitt. Denne ble formulert så nøytral som mulig, basert på *”erfaring og holdning knyttet til pensumlitteratur”*. Vi unngikk også bekreftende tilbakemeldinger, eller innspill på egne erfaring for ikke å farge respondentene. I tillegg ble respondentene informert om bruk av lydopptak, og videre behandling slik som i del 1 (*Dokumentasjon*). Fordi vi mener det vil være fordelaktig å fremtre mest mulig nøytral i møte med jevnaldrende, var valg av antrekk et bevisst valg, med ingen fremtredende utsmykking.

Hvor omgivelsen ikke tilsa det, dro vi nytte av grupperom for å unngå fysisk og psykisk støy. Ved å gjennomføre intervjuene på skolen, er respondentene i kjente omgivelser og vil mulig oppleve større følelse av at vi blir invitert inn i deres gruppe, enn omvendt. Noe som førte til at vi opplevde en mer åpen og naturlig tilnærming, og komfortabel intervjusituasjon som igjen førte til mer åpne og oppriktige svar. Noe som også førte til mer oppriktige svar ettersom gruppemedlemmene kan ”kontrollere” hverandre. Avslutningsvis bekreftet vi over for respondentene at vi var kommet gjennom de spørsmålene vi hadde, og dersom de hadde noe de ønsket å belyse, eller utdype kunne de nå gjøre det. Noe som førte til en veldig naturlig avslutning. I likhet med forundersøkelsen, satt vi av tid for gjennomgang av hvert intervju med hensikt å sammenligne opplevelse og inntrykk. Notater og ikke-verbal kommunikasjon ble også diskutert.

5.7 pilottest

Vi gjennomførte en pilottest på oss selv for å vurdere rom for endring, før vi gjentok en ny pilottest på en medelev. Ved begge anledninger beregnet vi tid. Alle intervjuer ble gjennomført med en moderator og en skribent tilsvarende forundersøkelsen, se del 1. *“Dokumentasjon”*.

6.0 Dataanalyse – Del 1 og del 2

Fordi vi var opptatt av andres synspunkter, holdninger og erfaring, samt forståelse rundt *gangen i pensumlitteratur*, benyttet vi det fenomenologiske perspektivet, som ser bort fra forhåndskunnskaper, og fokuserer på informantenes livsverden og erfaringer (Kvale 1997, 40). I fenomenologisk metode blir dataen analysert ut fra innholdet i datamaterialet, altså informantenes svar gjennom intervjuet. Det fenomenologiske designet krever fremfor alt en

tilnærming som vektlegger de studertes opplevelse av sin situasjon, og der forskeren engasjerer seg ved å være trofast mot disses ståsted.

6.1 Transkribering og koding av undersøkelsene

Etter alle intervjurundene, er det helt sentralt å kunne trekke ut fornuftig informasjon. Det vil derfor være behov for å redusere kompleksiteten, med formål om å forenkle og strukturere informasjon for å skape oversikt. Ved å sammenstille forskjellige intervjuer kunne vi peke på mønstre og interessante funn. Kvalitativ analyse dreier seg altså delvis om å redusere tekster til mindre bestanddeler (Jacobsen 2018, 198). Vekslingen mellom å analysere i deler og helhet kalles ofte for hermeneutisk metode, og dreier seg om å dokumentere, utforske, systematisere og kategorisere, for så til slutt å sammenbinde (Jacobsen 2018, 197).

Rådata fra våre intervjuer ble transkribert, både det som ble sagt av moderator og intervjuobjektet. Pauser som ”hm” og ”eeh” eller ord med særlig vektlegging ble notert. Transkriberingen ble dermed fremstilt i form av asynkron, og en annotering av hvert asynkron ble så gjort. Videre utforsket vi dataene med hensikt å finne særlig interessante forhold. For så å søke sammenheng og forbindelser. Vi brukte emner og fargekoder til å systematisere og sammenligne svarene fra de ulike informantene og respondentene. «Koding brukes for å avdekke og organisere de meningsfulle utsnittene og bidrar til å redusere og ordne datamaterialet, slik at det blir lettere å analysere (Johannessen, Tuft og Christoffersen 2016, 174). Overflødige ord og setninger er ikke med i datamatriksen *. Der vi har sett det fornuftig, har også ord og settinger som fremstår utydelige blitt omformulert med hensikt å fremstille dataene mer forståelig for leseren. På en slik måte at den opprinnelige meningen ikke fordreies (Askheim og Grenness 2018, 70).

Koding

Deretter valgte vi å kategorisere funnene etter *makt/rolle, påvirkning, kvalitet, motivasjon og perspektiv*. Da dette var emner som var en gjenganger i dataen informantene og respondentene gav uttrykk for kunne ha innvirkning på pensumlitteraturen. Funnene i analysen blir videre drøftet opp mot egen tolkning og knyttet til relevant teori som kan være med å støtte forskningen. (Kvale og Brinkmann 2009; Krumsvik 2018).

6.2 Oppgavens validitet og reliabilitet

I dette avsnittet vil vi redegjøre for momenter knyttet til studiens validitet og reliabilitet. Vi kan beskrive reliabilitet som studiens pålitelighet, altså i hvilken grad man kan stole på det

som er målt (*Jacobsen 2015, 241*). Innenfor kvalitative studier bruker man seg selv som instrument i tolkning av datamaterialet, det vil derfor være vanskelig for andre å tolke data på samme måte som forskeren. For å styrke studiens reliabilitet, har vi i metodekapittelet overfor har vi gitt en grundig beskrivelse av forskningsprosessen. På den måten kan leseren selv spore fremgangsmåte lagt til grunn for resultatene i vår forskning.

Validitet handler om vi faktisk har undersøkt det vi hadde som hensikt å undersøke, (*Krumsvik 2015, 151*) og sier noe om studiens gyldighet. Ved innsamling av primærdata i kvalitative forskningsprosjekter er det flere forhold som kan påvirke resultatet, særlig der man benytter dybdeintervju eller fokusgruppe av forskjellige størrelse (*Askheim og Grenness 2019, 113*). Ettersom vi er førstegangsforskere har vi på forhånd satt oss inn i faglitteratur, som omhandler kritiske faktorer ved gjennomføring av kvalitative studier. Basert på denne kunnskapen vil vi i følgende avsnitt ta for oss aspekter ved vår forskning som kan ha gitt grunnlag for feilkilder, og hva vi har gjort for å redusere dem.

6.3 Feilkilder

En utfordring ved å studere holdninger knyttet til pensumlitteratur er at vi som forskere selv har etablerte holdninger og erfaring rundt temaet. Det ble derfor særlig viktig for oss å etterstrebe idealet om objektivitet. Vi oppsøkte informantene med hensikt å kunne belyse temaet fra ulike perspektiv. Våre holdninger og tidligere antagelser ble endret og nettopp derfor opplevde vi å innta en relativ nøytral rolle. Det vil likevel være naivt å tro at vårt subjektive syn ikke har hatt innvirkning.

I spørsmål om blant annet kvalitetssystemer knyttet til pensumlitteratur, opplevde vi behov for kritiske oppfølgingsspørsmål. Krumsvik (2018) beskriver hvordan informanter i tilfeller trenger å bli stilt kritiske oppfølgingsspørsmål, særlig i kontakt med personer med mye kunnskap innenfor sitt område, slik at de ikke bare snakker rundt grøten, som han så fint sier. I disse tilfellene hvor vi følte informasjon ble forpyntet, ble vi engasjert og egen erfaringer kom til syne i eksempler for å presisere oppfølgingsspørsmål. I forhold til objektivitet, vil dette kunne være en feilkilde, fordi det kan ha påvirket deres meninger ut fra hva vi fortalte. Samtidig om dette ga dem mulighet til å reflektere ytterligere.

Vi opplevde at to av våre informanter i mindre grad viste vilje til informasjon, da dette mulig kunne ha fremstått som indirekte kritikk til eget arbeid. Man må derfor alltid være åpne for at

kilder ikke forteller sannheten, og at de bevisst gir et fortegnede bilde av sin opplevelse av virkeligheten, på bakgrunn av ulike interesser eller motiver (Jacobsen 2018, 230).

For å redusere muligheten for usannheter er det viktig å basere seg på flere kilder. Kildene bør også være uavhengige av hverandre. Dette var bakgrunnen for at vi valgte informanter i ulike roller og posisjoner og ansvar, og dermed også ulike motiver og interesser. Validering innebærer altså en kritisk drøfting av kildens vilje og evne til å gi riktig informasjon om det vi studerer. Alle våre kilder er førstehåndskilder med ulike erfaringer og informasjon basert på personlige opplevelser (Jacobsen 2018, 230)

Oss i rollen som forskere: I frykt for at kandidatene, og særlig studentene skulle miste interesse ut i intervjuet, forholdt vi oss til prinsippet om metning. Når vi ikke lengere opplevde å fremskaffe ny informasjon, og intervjuguiden var gjennomgått ble intervjuet avsluttet. En viktig feilkilde er derfor om vår uerfarenhet i rollen som forskere, kan ha påvirket evnen til å tiltrekke, stille og holde intervjuets relevans oppe. Og på så måte mistet nyanser og perspektiv vi ikke evnet å frembringe.

Dokumentasjon: Vi benyttet telefon som lydopptaker, hvor kvaliteten på lyden til tider var mindre god, og enkelte ord ble utydelige. I undersøkelsen blant respondentene hvor vi benyttet minigrupper, var det i tilfeller utfordrende å transkribere da gruppemedlemmene kunne engasjere seg, og snakket dermed i munn på hverandre. Vi mener ikke dette ble problematisk, da vi klarte å fange opp essensen i setningene. På den andre siden, kan vår subjektive mening i liten grad si om viktig informasjon som gikk tapt.

I møte med studentene hadde vi særlig fokus på å innta en nøytral rolle. I prosessen med transkribering oppdaget vi likevel små glipp, i form av engasjement og oppmuntrende ”mhm” som kan ha virket bekreftende og dermed innvirket på resultatet. Transkribering ble gjort forløpende og vi fikk derfor også mulighet til å justere oss i henhold til dette.

Rekruttering: I undersøkelsen av studentene arbeidet vi etter prinsippet om metning, vi kunne dermed i utgangspunktet intervjuet enda flere studenter, i søk etter flere synspunkt. Et annet moment som er viktig å påpeke, er rekrutteringen av studenter. Her henvendte vi oss på skolens område, det kan derfor tenkes at studenter med mer ”ekstreme” holdninger ikke oppholdt seg her. På den ene siden kan dette være studenter som har mer passive holdninger til skolen, og på så måte pensumlitteratur. På den andre siden kan også være at mer dedikerte studenter, som foretrekker å jobbe i andre omgivelser. Det kan trolig argumenteres for og imot

betydningen av dette. Vi vil ikke kunne vite hvilken perspektiv vi mulig har unnlatt oss. Derimot kan det tenkes at informasjon vi har innhentet gjenspeiler den generelle tendens.

Valg av datainnsamling: I minigruppene så vi en utvikling av informasjonsutveksling, det en sa kunne en annen relatere seg til, eller føre samtalen videre. På den andre siden kan slike minigrupper føre til at respondenten holder tilbake informasjon fordi han ikke ønsker å belyse dette fremfor andre deltakere. Fordi vi valgte grupper med kjennskap til hverandre kan det tenkes at vi likevel minsket denne risikoen, ettersom temaet heller ikke var av særlig sensitiv karakter. Hos informantene tenkte vi det motsatte, her tror vi i større grad et intervju av flere informanter mulig hadde ført til begrensning av informasjonsdeling. Det vil likevel alltid være svært vanskelig å bedømme og kontrollere om respondenten forteller sannheten eller ikke og det som vi har antatt er fordeler, kan også ha påvirket i motsatt retning. (*Jacobsen 2018, 239; Krumsvik 2018, 121*).

Etikk: I et tilfelle i intervjurunden kom en informant med informasjon betegnet som et rykte. Vedkommende ønsket ikke å uttale seg om dette på lydopptak. I respekt for kandidat, og ønske om innsikt i ryktet ble lydopptaker skrudd av. Informasjon omhandlet en foreleser ved en skole i Osloområdet, med bruk av egne pensumbøker gitt ut på eget forlag. Det er vanskelig å bruke denne informasjonen, da den ikke kan spores tilbake, og er basert på selektiv hukommelse, det vil også føre til etisk dilemma i henhold til respekt av kandidaten.

6.4 Kritikk til egen metode

Det er særlig tre forhold vi tenker man kan stille spørsmål til i denne oppgaven. Først og fremst har vi valgt et tema med tilsynelatende lite forskning rundt. Det skal sant sies at det finnes flere rapporter som tar for seg utdanning i Norge, men ikke opp mot vår problemstilling. En annen tilnærming kunne dermed vært mer hensiktsmessig for å underbygge funn. Et annet moment ved valg av undersøkelse skriver Halvorsen (2014) det som er fundamentalt å vite er hva man ønsker å undersøke. Ved en induktiv tilnærming tar man gjerne utgangspunkt i forskningsspørsmål. Problemstillingen tok utspring fra hypoteser og antagelser, dette kan ha påvirket forskningsprosessen og vår tilnærming på en måte som vi ikke er klar over.

På den andre siden mener vi at utvalget av informanter og respondenter ga variasjon og god innsikt. Vi fikk frem ulike perspektiv som gjorde det interessant å gjennomføre. Når det gjelder utvalget av studenter ser vi likevel at det kunne vært gunstig å undersøkt en større

mengde, som hadde gitt større grunnlag for overførbarhet. Det kan derfor stilles spørsmål til valg av metode. Både spørreundersøkelse og eksperiment var lenge vurdert, men fordi disse metodene vanskelig lar seg gjennomføre med en åpen problemstilling på et tema med lite innsikt, ble det derfor mer relevant å undersøke ”hvorfors”. I ettertid ser vi at ulike metoder kunne vært aktuelle, men som er vanskelig å vite med etterpåkløskskap, da vi mest sannsynlig ikke hadde hatt samme erfaring og kunnskap som gir oss grunnlag for å tenke det nå. Det kan derfor stilles spørsmål til valg av tema og problemstilling, og i hvilken grad vi har evnet å tilnærme oss prosessen på en best mulig måte.

6.5 Forskningsetikk

Det vil alltid oppstå etiske dilemmaer i forskning, og enhver som gjennomfører et forskningsprosjekt, må ta stilling til etiske prinsipper. Slike dilemmaer kan oppstå i ulike faser i prosessen (*Halvorsen 2003 sitert i Larsen 2016, 15*). Et sentralt prinsipp er respekt for enkeltindividet. Temaet vi ønsker å undersøke vil etter allmennforståelse ikke påføre psykiske eller fysiske skade hos deltakere eller dem resultatene måtte berøre. Likevel er det aspekter ved vårt prosjekt som berører etiske dilemmaer, og vi forholder oss til forskningsetiske retningslinjer.

Det vil først og fremst være viktig å informere alle deltakere om muligheten til å unnlate å svare dersom det er ønskelig, da vi forholder oss til kravet om frivillighet. Alle våre respondenter er over 18 år og inngår ikke i samfunnsgrupper som er særlig beskyttet. I alle forskningsprosjekter vil subjektive erfaringer, verdier og holdninger hos dem som utføre studien kunne overskygge for en objektiv viking. Det vil altså være umulig å være helt objektiv når en driver med forskning (*Larsen 2016, 16*). Det vil likevel være god holdning å arbeide mot et objektiv ideal.

Etter innføringen av ny personvernforordning, også kalt GDPR tredde i kraft våren 2018, har innhenting og behandling av persondata blitt innstrammet (Regjeringen 2018). Det er meldeplikt for prosjekter som innhenter data som kan spores til tilbake til vedkommende. Prosjektet er derfor meldt inn og godkjent av NSD. NSD stiller særlige krav til informasjon, behandling og oppbevaring. Dette innebærer å gi kandidatene tilstrekkelig informasjon om hva deltakelse i prosjektet medfører. Hva informasjon skal benyttes til, og ikke minst retten til å trekke seg. Alle kandidater blir tildelt skriftlig dokument om disse opplysninger, sammen med samtykkeskjema og kontaktinformasjon (*se vedlegg 3*). Det vil også her bli opplyst om

hvordan informasjon håndteres i ettertid av intervjuet, når det gjelder tilgang til dataene, og hvordan disse vil bli lagret. (*Krumsvik 2015, 168-169*).

Alle lydopptak transkriberes, og lagres med pseudonymer, slik at informasjon bli anonymisert. Dette blir videre lagret på ekstern harddisk for hindre tilgang av uvedkommende. All personlig informasjon blir slettet med prosjektets slutt juni 2019. Det vil være vanskelig å gjengi resultater i sin fullstendige sammenheng, uten å gjengi hele intervjuet. Likevel må det etterstrebtes en presentasjon av data, på en slik måte at kontekst og essensen i innholdet blir ivaretatt. (*Jacobsen 2018, 52*).

7.0 Drøftelse – Forundersøkelse og undersøkelsen

I kapittel 7 vil vi redegjøre for funnene i begge undersøkelsene og drøfte disse opp mot hverandre, samt trekke inn relevant teori som vil være med på å belyse funnene.

7.1 Tegnforklaring – en innføring i datamaterialet

For mest mulig oversiktlig lesing vil vi gi en kort forklaring på bruk av tegn som virkemiddel for å unngå gjentakende ord. “-” brukes i stedet for “en annen respondent sier” og hvor samtalen løper innad i gruppen. “(…)” viser til at vedkommende har sagt noe i mellom, og hvor vi har sett det hensiktsmessig å kuttet eventuelle ”jo, men, på en måte, liksom”. Vi vil i denne redegjørelsen presentere like og ulike meninger innad i gruppen, eller mellom gruppene. Gjentakende holdninger og meninger blir kommentert i form av et “sammendrag”.

Analysen baserer seg på intervjuene vi har gjort med de ansatte på HK, disse vil bli gjengitt ved A, B, C og P. I enkelte tilfeller ser vi det hensiktsmessig å benytte titlene informantene besitter da dette kan underbygge funnene. Teorien vil trekkes inn i drøftelsen av analysedelen.

7.2 Drøfting

I dette delkapittelet vil vi redegjøre for funnene i undersøkelse del 1 og 2, samt drøfte disse opp mot hypoteser som videre vil gi svar på vår problemstilling.

Drøftelse og funn 1: motivasjon

H 1: For å kunne besvare vår hypotese om hvorvidt det forelå økonomiske fordeler bak utgivelse, og bruk av egen eller andres pensumlitteratur i undervisning, samt om oppfordring til kjøp av nyeste utgivelser kan skyldes disse økonomiske fordelene. Så vi det derfor hensiktsmessig å undersøke: *Hvilken motivasjon ligger bak utgivelse av faglitteratur, og kan bruk av egen faglitteratur være problematisk?*

Funn: Det er standardkontrakter i Norske forlag, dermed er det lite å tjene på å skrive pensumbøker. Opplevd mangel i markedet var for våre informanter motivasjon for å skrive selv. Det kan også bidra til å fordype seg i faget man underviser i. På den andre siden ble opprykk i det akademiske systemet og status trukket frem som mulig motivasjon.

Faktisk motivasjon

Utgivelse av egen pensumlitteratur synes å være mer tidkrevende en fortjenesten tilsier. En informant mener at dersom du skriver faglitteratur, er det fordi en faglig brenner for det. Den økonomiske fortjenesten synes å være såpass liten, at det var som en informant sa: ”Jeg husker ikke hva jeg fikk, vet engang om jeg har fått noe”(A). Opplevelsen av manglende momenter i eksisterende bøker og engelsk litteratur er noe flere av informantene trekker frem som deres motivasjon for å selv skrive. Da er det bra at forelesere selv har muligheten til å initiativ for å skrive. Ikke bare gir det mulighet til å fordype seg i faget, det gir også studenter flere valgmuligheter. For mange vil norske pensumbøker være å foretrekke overfor engelske. Samtidig uttrykker en annen informant: Det er gøy å undervise i eget fag og du legger vekt på det du selv mener er viktig (B).

I teoridelen tok vi for oss en nokså generell definisjon av makt som ”muligheten til å påvirke”. Makten til å påvirke vil her fremstå i form av ”informasjonsmakt”. Ved å bruke egen litteratur blir studentene på så måte påvirket av synet til foreleseren selv har i faget. Dette vil naturlig også være tilfellet ved hvilken som helst annen bok, men her vil motivasjon for valg av den beste boken mulig veie tyngre, enn motivasjon for å undervise i egen bok på bakgrunn av at det er ”gøy” (B). For det er som en informant sier: ”Vi skriver jo rundt det vi selv mener er kjernen” (A).

Respondentene opplevde imidlertid at forelesere med egen pensumlitteratur i større grad var problematisk, og mistilliten var høy. Det viste seg en utelukkende negativ holdning blant alle gruppene. Gjentakende aspekter gikk på forelesers posisjon og påvirkning, mistanke om økonomisk fortjeneste og et mindre troverdig system. ”Jeg føler ikke de er objektiv på noen som helst måte”. En annen mener det er dumt dersom man farges av deres syn, gitt at de har et snevert blikk på fagfeltet.

Ettersom som vi gjennom forundersøkelsen selv hadde fått avkreftet at det tilsynelatende var lite å tjene på egne utgivelser, ble vi overrasket over de negative holdningene. Vi forsøkte derfor å avdekke hvordan disse meningene hadde oppstått, når realiteten tilsynelatende var en annen. ”Det virker jo som nesten alle skriver bok og dette for å tjene penger” - ”Jeg tenker automatisk at det er for egen vinning” var noe av det gruppe 3 kunne fortelle. Flere kunne trekke frem at det trolig er et system som regulerer utgivelse av egne bøker, men at det kan være lett å skrive bok, for de vet den blir solgt uansett. ”Promotering” og press på kjøp av bøker som oppleves ”irrelevante” var også momenter som gikk igjen. ”Jeg føler de legger det frem som at vi må ha den nyeste”. Og flere mener forelesere med egen litteratur har mindre gode bøker. ”I ett fag, var det to pensumbøker på lista, hvor foreleser var forfatter av den ene og medforfatter i den andre. Den ene var dårligere enn den andre.” Var noen av erfaringene som bygde på disse holdningene.

Det som da kan virke problematisk i lys av studentene sine negative holdninger, er når vi får opplyst: ”For å få opprykk i det akademiske systemet, så må du ha publisert noe, og da er det gjerne det å ha utgitt lærebøker. Det er veldig styrt av hvor mye vi egentlig har utgitt av bøker” (B). Nå skriver man trolig ikke bare for å skrive, da man legger ned mer tid enn hva fortjenesten tilsier. Men det er som hun fortsetter: ”Når jeg sier jeg tjener lite på selve boken så er det sant, men hvis den hjelper meg å få et opprykk, så er jo det super viktig” (B). Informanten kan videre fortelle at hun vet helt konkret om: ”Folk som skriver med et mål for øye. Nemlig at de skal ha opprykk om noen år”(B).

Vi kunne kanskje forkaste hypotesen om økonomiske fordeler ved salg av pensumbøker, men dersom man skriver på grunnlag av opprykk, virker det for oss som motivasjon likevel kan styres av personlige interesser, framfor lidenskap i faget.

H: Forleser velger i stor grad pensumbøker selv i faget man underviser i, med liten eller ingen grad av gjennomsyn. Vi ønsket å undersøke denne antakelsen med hensikt å belyse forhold som kan være med å påvirke forelesers handlingsrom for valg av pensum, som igjen vil kunne påvirke studentene. Særlig dersom man benytter egen eller ”kollegaers” pensumlitteratur i faget man underviser. For å besvare hypotesen så vi det derfor hensiktsmessig å undersøke: *Hvilken krav stilles til pensumlitteratur, er det særlige krav dersom man velger å undervise i egen litteratur. Og hvordan blir disse overholdt?*

Funn: Det er emneansvarlig som bestemmer pensumlitteraturen, basert på emnebeskrivelsen. Skolen har flere systemer som kontrollerer og stiller krav, også dersom foreleser har egen litteratur på pensumlistene. I utgangspunktet kan man sette opp hva som helst, dersom det overholder disse retningslinjene. Det virker å være høy grad av kvalitetssikring av pensum. På den andre siden pekes emneansvarlig ut som beslutningstaker med mye makt. Vi undersøkte så respondentenes opplevelse av kvalitetssikringen rundt pensum. (I videre tekst vil emneansvarlig og foreleser kunne bli omtalt om hverandre, se begrepsavklaring)

Kvalitet – en realitet eller en ambisjon

NOKUT er et forvaltningsorgan under kunnskapsdepartementet i Norge. Deres formål er å sikre kvalitet og utvikling i norsk høyere utdanning, gjennom tilsyn og informasjon (Nokut). Høyskolen Kristiania fikk i 2014 kritikk i en rapport utarbeidet av NOKUT (Monstad 2015). Kritikken kom etter tilsyn på Høyskolen, og tok for seg “Evaluering av system for kvalitetssikring av utdanningen”. Rapporten fra NOKUT kunne da konkludere med at skolen har høye ambisjoner og lagt ned mye arbeid i å utvikle og tilpasse kvalitetssikringssystemer. Likevel kunne de uttale: “På bakgrunn av den sakkyndige komiteens evaluering, vedtok NOKUTs styre i oktober 2014 at systemet for kvalitetssikring av utdanningen ved Høyskolen Campus Kristiania hadde vesentlige mangler” (Monstad 2015, 25).

Komiteen mener videre at Høyskolen Campus Kristiania ikke følger sine egne ambisjoner og intensjoner i kvalitetsarbeidet, og at den overordnede styringen av det systematiske kvalitetsarbeidet er for svak (Monstad 2015, 25).

Det skal påpekes at dette er en rapport fra 2014 og mye kan ha skjedd på den tid, hvert fall etter hva våre informanter kan opplyse om. Når vi stiller spørsmål til prosessen bak valg av pensumbøker, får vi innsikt i flere forhold de må ta hensyn til. Det fremkommer likevel at det

i stor grad er emnebeskrivelsen som avgjør pensum, og at det er emneansvarlig som bestemmer dette. En informant forteller at han i prinsippet kan sette opp hva han vil, men at dette må til gjennomsyn. Skal vi tro prorektor eksisterer det i dag gjennomsyn og kvalitetssikring av høy grad. Han henviser også til NOKUT som et overordnet organ for kvalitet i utdanning, som kanskje ikke er så rart etter gjennomgangen de selv fikk erfare i 2014.

Informant B som selv opplevde å bli refusert, fordi boken ble ”for lett”, mener dette er et tegn på at systemet fungerer. Respondentene kan på den andre siden beskrive noe varierende opplevelse av pensum. En av respondentene beskriver en av pensumbøkene som ”barnebok”, en annen mener noen: ”Er så akademiske at du nesten må ha en utdanning i faget for å henge med”. Andre faktorer som vanskelig språk, dårlig oppbygging, og for mye tekst blir trukket frem som en gjenganger. Oppfattelsen av en pensumbok vil alltid være en subjektiv opplevelse, og hvordan man tilegner seg kunnskap vil varierer mellom studenter. Det vil være vanskelig å finne en bok som passer for alle.

På den andre siden kan det virke som det er et forbedringspotensial når samtlige 15 respondenter erfarer bøker som: ”Irrelevante”, og går så langt som å advare ”fadderbarn” til kjøp av enkelte bøker. Det er særlig fag som forbrukeratferd og markedsføring som går igjen. Gruppe 3 forteller om bøker som: ”Har vært helt ubrukelige (...) de gikk ikke an å lese, Så du har valgt å finne alternative materialer i stedet. Det føler jeg er en gjenganger”. ”Altså det har vært noen bøker som bare er så knotete at man ikke har klart å bruke de”, dette var beskrivelser flere av gruppene kunne dele.

På bakgrunn disse og lignende opplevelser kunne det virke som majoriteten i liten grad benyttet bøker, også til tross for at de hadde kjøpt dem. Bruk av tidligere studenters notater og øveark ble for mange oppfattet mer nyttig enn bøker. Om dette skyldes opplevelsen av pensumbøker, eller holdninger mot den ”raskeste vei til mål” er ikke godt å si. Det er jo tross alt karakterer vi måles i. Men kanskje kan man stille spørsmål til studentenes holdning, fremfor den faktiske kvaliteten i bøkene. Basert på undersøkelsen kan mye det kan tyde på at det går litt begge veier.

Samtlige respondenter mente det ikke var nødvendig å kjøpe alle bøker oppført på pensumlisten. Dersom man skulle ha bøker var det greit å kjøpe de mest relevante, og i fag som var vanskelige. Et fåtall av respondentene kunne fortelle at de kjøper bøker før

semesterets begynnelse, eller helt i starten. Resten kjøper altså bok ut i semesteret, før gruppeeksamen, eller i slutten av semesteret, før individuelle eksamener. ”Det er fint å vente fordi da er det mer tydelig om du faktisk trenger boken, så da vet jeg helt sikkert”. En annen kan fortelle at han kjøpte alle bøkene, men at han ikke kommer til å fortsette med det, da han ikke fikk bruk for dem. En annen i gruppen mener: ”Det er ikke vits, det blir ikke brukt, og jeg lærer mer av de øvearkene”. Resterende i gruppe 4 sier seg enig, og uttrykker at ved framtidige kjøp av bøker vil de være mer selektive

På den andre siden fremkommer det at flere av respondentene har bøker, men leser de ikke. En forteller: ”Jeg har ikke engang åpnet alle bøkene” - ”nei jeg leser ikke hele.” - “ jeg slår opp til de spørsmålene som er relevante. Så pugger mest til det som kommer til eksamen”. Motivasjon for kjøp av bøker ser i stor grad ut til å styres av eksamen, mens andre tenker ikke så mye over deres handling; ”jeg bare kjøper”. Cialdini (2011) beskriver hvordan vi i mange situasjoner adlyder på en klikk-snurr- måte, med liten eller ingen bevisst overveielse. Informasjon fra en anerkjent autoritet kan gi oss verdifulle snarveier (klikk) til beslutninger om hvordan vi skal handle i ulike situasjoner (snurr). Blind og mekanisk lydighet gir oss både fordeler og ulemper. Vi behøver ikke å tenke og derfor unnlater vi å tenke.

Riktignok stusser vi på når en informant forteller at han “leser ikke fysisk selv gjennom boken”, da den går videre til disse “kvalitetsfolka”. Vedkommende som har det overordnet ansvar for kvalitetssikringen, kan imidlertid fortelle at heller ikke de leser gjennom bøkene da det er folk innenfor fagområdet, og som dermed baserer seg på “hva som er de vanlig, gode bøkene”. Bare det faktum at man baserer seg på de ”vanlige” og ”gode” bøkene kan jo vekke en tanke. For hva hvis du har en kollega som nettopp har utgitt bok i faget du skal undervise/vurdere. Er kanskje Lægreid (2017), leder for studentparlamentet UIO, inne på noe. Han kunne innledningsvis fortelle om at oppstår et økonomisk insentiv som ikke objektivt.

Hvis man også baserer seg på de vanlige bøkene, hvordan skal man så få innsikt i ny og potensielt bedre litteratur, vi bare spør. Prorektor forteller videre at det gjennom fagfeller og forlag også er kvalitetssikret. Nå skal vi ikke utale oss for mye om forlagene, men skal vi tro informant B, som selv kontaktet forlaget på grunn av “feil, på feil, på feil, på feil”, virker det ikke helt urimelig å ta en ekstra runde kvalitetssjekk. Dersom man også velger å benytte egen litteratur blir dette sendt til fagfeller gjennom LOKUT, som tilsvarer NOKUT på et lokalt

nivå (Høyskolen Kristiania). Informant B kunne imidlertid fortelle at LOKUT har jo ikke oversikt over fagfeltet.

Vi stiller det samme spørsmålet som vår informant gjorde: Kanskje har emneansvarlig for mye makt? Dersom ikke “kvalitetsfolka” leser igjennom, undrer vi på hvem som egentlig leser. Særlig når samtlige respondentene kan fortelle om bøker som i mindre grad har vært egnet eller ”helt ubrukelige” som en beskriver. Skal vi tro en av respondentene er det en gjenganger mer en unntaket. Det virker dermed som opplevelsen av høy grad av kvalitet ikke oppfattes likt mellom informantene og respondentene, og kanskje er det et forbedringspotensial?

Drøftelse og Funn 3: Forundersøkelsen kunne imidlertid avkrefte hypotesen om en bevisst påvirkning med økonomisk vinning som formål. Dermed kunne det jo tenkes at forelesere med egen pensumlitteratur kanskje også var de beste på fagfeltet. I lys av studentenes negativ holdning overfor forelesere med egen litteratur. Stiller vi det samme spørsmålet en av våre informanter gjorde: kanskje sitter emneansvarlig med for mye makt?

Makt/rolle – en objektiv vurdering?

Som emneansvarlig og foreleser sitter man i utgangspunktet med mye makt i overfor påvirkning en har over studenter. Michel Foucault mener hver interaksjon er preget av maktforskjellene som eksisterer. Makt er et vidt begrep, og det finnes ulike typer. Weber trekker frem maktforholdets legitimitet, som kan begrunnes med at en av partene innehar en spesiell stilling. Det er denne “makten” våre informanter sitter med, og som kan være med å påvirke studenters tilnærming til læring og pensumbøker. Da tenker vi særlig i forholdet mellom reviderte utgaver og opplevelsen av pensumlitteraturens relevans i undervisning. I artikkelen ”The base of social power” av French og Raven tar de for seg ”tradisjonell autoritet” som en av tre former for autoritet, som hviler på kulturelle og sosiale strukturer i samfunnet og som utgjør typiske grunnlag for legetim makt. Foucault beskriver hvordan blant annet “lærere” besitter en maktposisjon som bidrar til at man innordner seg til sosiale autoriteter.

I teoridelen tok vi for oss en nokså generell definisjon av makt som ”muligheten til å påvirke”. En informant kunne fortelle at det er emneansvarlig som bestemmer pensum, og ”som emneansvarlig sitter man egentlig med all makta”. Dersom man ønsker å sette egen litteratur på pensum har man mulighet til det. Perspektivet emneansvarlig har vil derfor i stor grad

kunne påvirke studentenes oppfattelse av faget. Nå blir bruk av egen pensumlitteratur regulert gjennom LOKUT, men siden de synes å ikke ha oversikten over fagfeltet vil det være vanskelig å avgjøre hvorvidt boken faktisk er den mest gunstige boken å sette på pensumlistene, sammenlignet med andre bøker på markedet.

Vi stiller derfor spørsmål til om det kan oppstå problematikk rundt det å være inhabil i vurderingen av egen bok. To av de fire informantene mente at man alltid vil være inhabil til å vurdere sitt eget arbeid, da man legger vekt på det man selv synes er viktig. Hvor en svarer: ”Selvfølgelig, jeg mener vi alltid er inhabile”. Vi stiller særlig spørsmål til emneansvarliges ”makt”, når vedkommende med overordnet ansvaret for kvalitetssikring mener: ”Man setter opp det som er det beste, og om man mener det man har skrevet selv er det beste, så setter man det opp”.

Vi undres; på hvilken grunnlag er man selv i stand til å avgjøre om det man har skrevet selv er det beste. Han mener videre: “Det er egentlig ingenting i veien for det. Hvis læreboken er god er det bare positivt å undervise fra noe man er superkjent med”. Det er kjempe bra med engasjerte forelesere som kjenner sitt fagfelt. Likevel skulle man tro dette var noe man kunne forvente, i lys av den høye graden av kvalitet på skolen. Dersom en foreleser ikke evner å sette seg inn i pensum han skal undervise i, kan det jo tenkes at han også er mindre egnet for arbeidet.

Drøftelse og Funn 4: Tvangsmarked

Samtlige respondenter påpekte høye kostnader ved pensum. Flere kunne fortelle om tilfeller hvor de hadde avventet eller ”kviert” seg for å kjøpe bøker grunnet pris. En respondent kunne fortelle at hun ved flere anledninger hadde unnlatt å kjøpe bok på grunn av kostnadene forbundet med boken. En annen forteller: ”Jeg kjøpte den ikke fordi jeg synes den var for dyr, den kostet 800”. Hvor en annen fortsetter: ”Ja, særlig i fag som har to bøker, da kjøper jeg som oftest bare den ene, fordi de koster neste 5-600 kr hver”. Det kom også fram at noen hadde valgt å dele bok fordi boken kostet rundt 1000 kr.

I en nylig amerikansk undersøkelse ble det avdekket at så mange som 70% hadde ved minst en anledning unngått å kjøpe en nødvendig pensumbok, ene og alene på grunn av kostnadene ved boken (Grandoni 2011). Majoriteten av våre respondenter viste seg imidlertid å kjøpe på tross av pris. men understreker at det er: ”Relativt høye priser på de nye bøkene”. I spørsmål om hva de tenker dette kommer av, begrunner en respondent: ”For vi er såpass

betalingsvillige, i og med at det er det som står vi skal ha” gruppen diskuterer seg imellom og peker på at det kanskje skulle vært en form for flere alternativer en kunne velge mellom.

”I perspektivet for en foreleser vil nok en prisforskjell bety mindre enn i perspektivet for en student”(P). I artikkelen ”Flat world knoweledge and the college text book market” blir skillett mellom de som bestemmer pensumbøkene og de som er nødt til å betale for dem beskrevet som grunnen til at det oppsto en uvanlig konkurransedynamikk” (Beal og Tarter 2013). I et vanlig marked har kjøper og selger en direkte relasjon. På den måten kan kjøper selv bestemme prisen gjennom å velge, samtidig som konkurranse presser prisene (Badkar 2014).

Studenter har ikke mulighet eller kunnskap nok til å ta et slikt valg selv, og valget blir tatt for dem av ”professoren”, som ikke nødvendigvis er prissensitive (Jones og Jackson 2012; Kristof 2018). Denne balansen mellom kjøper og selger finnes ikke i valg av pensumbøker, og dermed befinner studentene seg i et tvangsmarked. Maktforholdet er i følge Emerson avhengig av at A har råder over noe som B faktisk vil ha, og at B ikke har lett tilgang på dette fra andre kilder (Hernes 1998). Emneansvarlig kan på den måten sies å råde over informasjon, innsikt og kunnskap som gir ”informasjonsmakt”.

Det skal påpekes at HK har retningslinjer for pris. Tidligere klager knyttet til pensumlitteraturen har: ”Ført til at vi har gitt et signal” på at pensum til sammen i et fag, ikke skal koste mer enn 1000 kr (C). Vi får også opplyst av våre informanter, at det ikke er forfatter selv som bestemmer prisen, men styres av forlagene. I den sammenheng trekker en av våre informanter frem en episode ved utgivelse av egen bok hun bet seg merke i, da hun selv påpekte prisen på boken. Hvor vedkommende i forlaget hadde sagt: ”Slapp av, vi er i tvangsmarkedet, de er nødt til å kjøpe så prisene betyr ikke noe”.

Drøftelse og Funn 5: Påvirkning

Når det gjelder i hvilken grad forelesere kan sies å påvirke våre handlinger og valg av pensum, sier Prorektor: ”Selvfølgelig påvirker forelesers anbefalinger, det ville vært rart om man ikke hørte på foreleseren”. Tar vi dette opp mot teorien om legitim makt, er det som prorektor selv sier, ikke så rart. Dette var likevel noe de andre informantene i mindre grad tenkt over hadde tenkt over, men når vi tok dette opp, kunne de se at deres rolle som fagperson kunne påvirke studentens adferd i valg av bøker. I følge Johansen (2017) er vi alle påvirkere, og vi blir alle påvirket. Påvirkning skjer daglige, bevisst og ubevisst. I studiens oppstart antok vi at

påvirkning fra forelesere var bevisst. Forundersøkelsen ga imidlertid ny innsikt, og mye tyder på at de tvert om er bevisst på deres ”mulighet til å påvirke”.

Revidering = Ny kunnskap?

Det fremkommer av undersøkelsen at studenter i stor grad ønsker å kjøpe brukt grunnet økonomiske fordeler. Men hvor tilgjengelighet og revideringer vanskeliggjør dette. En respondent forteller: ”Det står jo det samme, bare at de har endra rekkefølge”- ”Jeg tror det er gjengangeren mer enn unntaket at de bare har endret noen setninger her og der”. En annen opplevde det mer problematisk og synes det kunne være vanskelig å bruke tidligere utgaver fordi: ”Kapitlene og sidetall hadde endret seg”. Samtidig blir ”det er vanskelig å få solgt igjen, når de nye studentene blir påvirket til å kjøpe nytt, så sitter du der da, med alle bøkene”.

Bowman og Echevarria (2018) tar for seg hvordan reviderte utgaver har endringer i sidetall og kapitler, som gjør det utfordrende for studenter å bruke tidligere utgaver. Også rapporten fra GAO (2005) peker på hyppige revideringer som et motsvar til bruktbokmarkedet, fremfor inkludering av ny informasjon. Nå skal vi ikke være så bombastisk å trekke direkte konklusjoner til norske forlag, basert på undersøkelser i det amerikanske markedet, men noe sier oss at det ikke er så ulikt.

I en verden i rask endring og tilgang på stadig ny informasjon, øker behovet for oppdatert kunnskap, noe som også kan forklare de hyppige revideringer. Bowman og Echevarria (2018) tar videre for seg hvordan flere skoler i USA har valgt å benytte åpne ressurser, ofte referert til som ”Open Access”. Dette gir studenter tilgang til pensumlitteratur via netten til en brøkdel av prisen. Det er likevel bare omlag 6% av skolene i USA som har tatt dette i bruk, da det fortsatt er under utvikling. Informant C mener selv pensumbøker er litt på tur ut, og man går stadig mer mot artikler. Ettersom studentene selv synes å foretrekke mer kortfattede notater og øveark, fremfor pensumbøker, kan en slik tilnærming til kunnskap kanskje være ide. Dersom pensum blir tilgjengelig på nett, vil det ikke bare være til fordel for miljøet, men problematikken rundt revideringer synes også å kunne bli løst. På den måte kan oppdateringer skje fortløpende. Det er fortsatt under utvikling, og trolig må vi nok vente enda litt til før dette blir utbredt i de norske skolesystemer, men det synes å kunne være en mulig løsning.

”Autopilot”

I spørsmål om revidering svarer flere av informantene at dette er noe de i liten grad tenker over, en informant mener: ”Vi er ikke så reflekterte”, noe som er ærlig sak, kanskje går det på en ”klikk snurr” når den nye utgaver kommer. Når boken man underviser blir revidert er det ikke så unaturlig å tenke at den også er tilført ny informasjon, til tross for at det også kun kan være en korrektur. Når vi spør informantene om de selv sjekker endringene svarer en ”nei det går litt på autopilot”(…)”Vi har ett eller annet lagret her oppe som sier at vi skal være så tidsriktige som mulig, så når vi da får mail om ny oppdatering (klikk) om bok, så tenker vi: yes den må inn på pensum (snurr)”. Denne tendensen til å reagere mekanisk på et kjennetegn ved en situasjon, kalles automatisk repondering, som Cialdini (2011) betegner som en klikk-snurr respons.

”Vi baserer oss jo ikke på brukbokmarkedet”, noe som er forståelig i lys av skolens visjon om ”morgendagens utdanning”. Når reviderte utgaver blir oppdatert, stopper salget av den tidligere utgaven og er ikke lengere å få tak i, på pensumlistene må man derfor skrive boken som er tilgjengelig. Sett bort fra brukbokmarkedet vell å merke. Når vi så spør om de tenker dette budskapet kommer tydelig frem svarer en: ”jeg har sagt de fint kan bruke den, men bare til de som spør egentlig”. Hvorvidt man skal holde forelesere ansvarlig for å forkynne budskapet, kan jo diskuteres. Men det er som en informant sier: ”I pensumlistene må vi skrive boken som er tilgjengelig, en annen ting er hva vi kommuniserer” Og kanskje kunne fokus på faktiske endringer fått større oppmerksomhet.

I spørsmål om respondentenes opplevelse av bruk av tidligere utgaver, kunne flere påpeke at de følte press fra foreleser for kjøp av nyeste utgave. ”Tror jeg har vært borti en gang at foreleser har sagt at vi ikke trengte den nyeste utgaven”. I gruppe 3 blir det trukket frem et tilfellet hvor forelesere, følge respondenten hadde uttrykket: ”Den må dere ha den nyeste av. Og han var forfatter selv”. En annen respondent i gruppen tilføyer: ”Ja han sa: den gamle boken kommer dere ikke langt med”. – ”Nei, den var jo ikke særlig bra heller”. Hvor de avslutter samtalen og understreker: ”Jeg føler det er heller regelen enn unntaket”. Dette var noe også flere hadde opplevd. En respondent kunne så fortelle: ”Foreleserne har sagt sånn at: Ja vi vet mange kjøper brukt, men vi anbefaler selvfølgelig den nye”.

Forelesere sier på den ene siden at de ikke fraråder til kjøp av tidligere utgaver så lenge boken dekker behovet, studentene kan imidlertid fortelle at dette er noe de har opplevd flere ganger. Det fremstår nesten som ord mot ord, nå skal det sies at de nevnte eksemplene ikke

nødvendigvis omhandler hverandre. På den andre siden persiperer vi verden slik ”den passer oss”, og våre opplevelser vil alltid være en subjektiv oppfatning.

Nyere forskning innen sosial- og kognitiv psykologi har dokumentert det menneskelige sinns evne til å fokusere på spesifikk informasjon, samtidig som det unnlater å inkorporere annen relevant informasjon som er tilgjengelig. Dette faller inn under fenomenet ”begrenset bevissthet”. Dette begrepet kan defineres som individets manglende evne til å unnlate å se og benytte tilgjengelig og relevant informasjon, samtidig som det benytter annen likeverdig relevant og tilgjengelig informasjon. Den mest bekymringsfulle versjonen av manglende evne til å søke informasjon oppstår når beslutningstakeren er motivert for å favorittseire et bestemt utfall (Bazerman og Chugh 2004). Som student ønsker man i utgangspunktet å gjøre det bra på skolen. Og man tar i mot ”ekspertens” råd, i frykt for at den tidligere utgaven ikke skal gi like god informasjon, fremfor å vurdere innholdet i argumentene til ”eksperten” (Cialdini 2011).

På spørsmål om de selv sjekker forskjellene er dette noen av svarer vi får: ”Nei det er det som står på pensum, jeg bare kjøper”. – ”Jeg gidder ikke tenke så mye” - “Nei jeg bare stoler på foreleseren”. På den ene siden kan man argumentere for at foreleseren på bakgrunn av disse uttalelsene tilsynelatende har mye makt på våre valg av pensum. På den andre siden kan imidlertid virke noe naivt å legge alt ansvar på foreleseren dersom man ikke evner å iverksette ”system 2”. Dette er typiske valg som krever mer detaljert og spesifikk bearbeiding for å løse det aktuelle problemet (Kahneman 2012).

Gruppe 2 kunne trekke frem et tilfelle i forbrukeratferd hvor foreleseren var “ganske på at vi skulle kjøpe den nyeste og ikke den gamle utgaven”. - “Jeg bare stolte på foreleseren jeg, så tenkte jeg at: Ja kjøp den. Så fant jeg jo ut at det kanskje ikke var så lurt, så den ble solgt etter kort tid”. Dersom man ser på dette i lys av teorien om mønstergjenkjenning oppfatter vi en gitt situasjon som kjent og som overholder alle egenskapene til våre tidligere erfaringer. Som et resultat tror vi ofte at vi forstår denne nye situasjonen og kan dermed ignorere viktig aspekt ved den (Campell 2009). Sitasjonen tilsa, basert på tidligere erfaringer, at han måtte kjøpe boken. Likevel kan det synes at han ikke gjorde noen overveielser i hvor stor grad boken kom til å bli brukt eller ikke.

Det kan for mange være frustrerende å kjøpe brukte bøker, for så å finne ut at boken du har kjøpt ikke lenger er gjeldende på pensum. Det kan derfor virke problematisk, når nye utgaver blir satt opp på pensum, uten å vite hva de egentlige endringene består av. Samtidig som prorektor utaler: ”At dersom man setter opp en nyere utgave, så er det sånn at den er bedre”. Bedre er den nok, men vi spør da i forhold til hva?

For når vi da har åtte potensielle kjøpere på boken vi tok for oss innledningsvis, kan vi det oppleves frustrerende, når samtlige trekker seg fordi det er kommet en oppdatering løpet av et år. En oppdatering som ikke innvirker i læringsutbyttet i faget. Og vedkommende som underviser i boken kan fortelle at “Altså denne HR boka er det så lite endringer i egentlig, mer en slags korrektur, på en måte så har jeg sagt til studentene at de kan bruke begge for det er ikke noe, hold på å si, store endringer”. Når prorektor da mener at forskjellen i pris mellom eldre og ny utgave “betyr ganske lite sammenlignet med verdien å ha oppdatert og god, den beste utdanningen da.” men når den beste utdanningen består av: “så lite endringer og mer en korrektur”(A) kan en bok til halv pris veie tyngre i noen tilfeller.

8.0 Konklusjon og oppsummering

Denne oppgaven tok utspring i våre tidligere erfaringer og opplevelse av pensumlitteratur på Høyskolen Kristiania. Vi var av den oppfatning at anbefaling, revideringer og bruk av egen pensumlitteratur i stor grad var styrt av økonomiske fordeler hos foreleseren. Formålet med oppgaven var dermed å få økt kunnskap og forståelse om forhold som kunne innvirke på foreleserens valg av pensumlitteraturen, og som på så måte kunne påvirke studentens opplevelse som sluttbruker. På den måten ønsket vi å undersøke andres perspektiver, erfaringer og holdninger.

Oppgaven ville på så måte forsøke å besvare problemstillingen: På hvilken måte kan forelesere påvirke studenters valg av pensum?

Oppgaven har belyst flere forhold som kan se ut til å påvirke foreleserens valg av pensum, og dermed også aspekt som kan påvirke studentens opplevelse som sluttbruker i markedet.

Det er standardkontrakter i norske forlag, og dermed er det lite å tjene på å skrive pensumlitteratur. Opplevd mangel i markedet ble beskrevet av våre informanter som motivasjon for selv å utgi egen litteratur. Samtidig som dette gir mulighet å fordype seg i fagfeltet. Status og mulighet for opprykk i det akademiske systemet ble også trukket frem som mulige faktorer for motivasjon. Dermed kan hypotesen om økonomisk fortjeneste forkastes.

Høyskolen Kristiania har flere systemer for kontroll av pensum, særlig dersom man underviser i egen litteratur. Det er i stor grad emneansvarlig, på bakgrunn av emnebeskrivelse som avgjør pensum, og man kan i prinsippet velge hva man vil så lenge disse overholder krav. Dermed kan man også sette opp egen litteratur. Det ble imidlertid opplyst om at LOKUT som kvalitetsorgan for engene utgivelser, ikke har oversikt over fagfeltet. Og man kan dermed stille spørsmål til i hvilken grad de er i stand til å vurdere en bok i faget. Emneansvarlig pekes ut som en beslutningstaker med mye makt, når det gjelder valg av pensum.

Makt er tilstede over alt i samfunnet, mer eller mindre tydelig i nesten alle menneskelige relasjoner. Hver interaksjon vi har er preget av maktforskjellene som eksisterer. Forelesere er i særskilt posisjon/stilling i relasjon med studentene som dermed gir dem legitim makt, i form av ”tradisjonell autoritet”. De besitter også kunnskap og informasjon studentene ikke har, og de kan også sies og ha ”informasjonsmakt”. Disse blir godtatt og underbygges av studentene gjennom sosiale strukturer og kulturelle verdier.

Det framkom av undersøkelsen at forelesere har liten eller ingen innvirkning på revideringer og pris på pensumlitteratur, dette styres av forlagene. Forelesere har et bevisst forhold til pris i valg av pensum, men det kan likevel se ut til at perspektivet på pris oppfattes ulikt mellom de to gruppene. Det viste seg en svært negativ holdning til forelesere med egen litteratur på pensumlistene. Dermed kunne det virke som at intensjon og budskapet til foreleseres holdning til pensum virker å komme til kort for studentenes opplevelse. Det viser seg en differanse mellom de to perspektivene, når det gjelder opplevelsen av kvalitet, revidering og påvirkning . samtidig kunne vi gjennom de perspektivene avdekke en differanse i oppfattelsen av pensumbøkers betydning for læringsutbytte. Forelesere er av den holdning at pensumbøker er avgjørende, studentene ser i større grad ut å verdsette kortfattede øvingsark og notater fra tidligere studenter.

På bakgrunn av dette kan vi dermed konkludere med at foreleser i deres rolle som autoritet, besitter en legitim makt som gir ”mulighet til påvirkning”. Imidlertid kan det virke som dette er noe de selv er svært lite beviste på. Og det virker i stor grad som studentene selv lar seg påvirke gjennom begrenset bevissthet.

8.1 forslag til videre forskning

Avslutningsvis vil vi fremme to forslag for videre forskning. Det første er å se nærmere på norske fagforlag, og deres rolle i pensummarkedet. Dette vil kunne si noe om deres innflytelse på pris og revideringer og eventuelt konkurransedynamikken som ligger til grunn for at det har oppstått et ”tvangsmarked”.

For å kunne tilrettelegge for en mer optimal tilnærming og bruk av pensumlitteratur på Høyskolen Kristiania, vil det andre forslaget derfor være å se videre på faktorer som hemmer og fremmer opplevelsen av kvalitet og læring av pensumlitteratur hos studentene. Det vil også være hensiktsmessig å undersøke Open Access, og i hvilken grad skolen i fremtiden kan benytte dette selv.

Litteraturliste

Ashby, Cornelia M. 2005. College Textbooks: *Enhanced offerings appear to drive recent price increases*”. GAO Rapport, 07/05. Lesedato. 15. Januar 2019:
<https://www.gao.gov/new.items/d05806.pdf>

Askheim, Ola Gaute Aas og Tor Grenness. 2018. *Kvalitative metoder for markedsføring og organisasjonsfag*. Oslo: Universitetsforlaget.

Badkar, Mamta 2014. ”*College Textbook Inflation Is Out Of Control*”. *Business Insider*, 24 April. Lesesato. 16. April 2019:
<https://www.businessinsider.com/textbook-price-inflation-2014-4?r=US&IR=T>

Bazerman, M. H. og Dolly Chugh. 2004. ”*Bounded awareness: What you fail to see can hurt you*”. Harvard University. 15. September.

— — — . 2009. ”Decisions without blinders”. Harvard business review. Januar. Lesedato. 16. April 2019: <https://hbr.org/2006/01/decisions-without-blinders>

Beal, Brent D. Og Jim Tarter. 2013. ”*Flat World Knowledge and The College Textbook Market: A Revolution?*”. Journal of case studies. 13(2): 98-113. Business Source Complete (92767189).

Befring, Edvard. 2010. *Forskningsmetode med etikk og statistikk*. Samlaget.

Bergo, Stine G. 2017. "Pensumforfatter Oddbjørn By: - Forlagene melker studentene for mest mulig penger". Universitas. 20 august. Lesedato: 17. Januar 19 2017: <https://universitas.no/sak/62497/pensumforfatter-oddbjorn-by-forlagene-melker-stude/>

Binkmann, Svend og Lene Tanggard. 2012. *Kvalitative metoder*. Gyldendal Forlag. *

Blass, Thomas. 2002. "The man who shocked the world." Psychology Today. 1 mars. Lesedato. 29. April 2019: https://www.psychologytoday.com/us/articles/200203/the-man-who-shocked-the-world?fbclid=IwAR3Ui2MwkTz_BnUURYXVq5QuhaEeaLdOOe7oB8InsCzKQR-GMnpBEoAeIbg

Bowman, Jordan og Gina Echevarria. 2018. "Almost 80% of the textbook industry is dominated by 5 publishing companies that make books so expensive most student skip buying them". Business Insider. 4. Desember. Lesedato: 11. Januar. <https://www.businessinsider.com/why-college-textbooks-expensive-textbook-publishing-2018-12?r=US&IR=T>

Campbell, Andrew, Jo Whitehead og Sidney Filkenstein. 2009. "Why good leaders make bad decisions", Harvard business review. Februar. Lesedato. 16. april 2019: <https://hbr.org/2009/02/why-good-leaders-make-bad-decisions>

Cialdini, Robert. 2011. *Påvirkning, teori og praksis*. Abstrakt forlag.*

Clark, Randy W. Katie J. Kemp. 2008. "Using the six principles of influence to increase student involvement in professional organisations: A relationship marketing approach". Journal for advancement of marketing education. 08(12): 43-51. Business Source Complete (36995126)

Engelstad, Fredrik. 2016. "Makt, Kultur, Språk". Socius. 4 april. Lesedato. 27. April 2019 <http://socius.sosiologi.org/2016/04/04/makt-kultur-sprak/>

Etikkom.2010. "Kvalitative og kvantitative forskningsmetoder – likheter og forskjeller". 15 januar. Lesedato: 10.05.19 <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/medisin-og-helse/kvalitativ-forskning/1-kvalitative-og-kvantitative-forskningsmetoder--likheter-og-forskjeller/>

— — —. Skavlid, Sigrid. 2009. "Milgrams lydigheteksperimenter sjokkerte verden" 23. Juni. Lesedato. 04.02.19. <https://www.etikkom.no/Aktuelt/Fagbladet-Forskningsetikk/arkiv/2003/2003-3/Milgrams-lydigheteksperimenter-sjokkerte-verden/>

French, John R. P og Bertham Raven. 1959. *The Bases of Social Power*. Leadership as an

influence procecc. Lesedato. 13. Mars 2019.
https://www.researchgate.net/publication/215915730_The_bases_of_social_power

Gjørund, Peik, Roar Huseby, Susanna Barstad, Espen A. Sjøberg. 2016. *Psykologi 2*. 2 utg. Cappelen Damm.

Grandoni, Dino. 2011. "70 percent of college students have forgone textbooks because of price". The Atlantic. 23. August. Lesedato. 11 Januar 2019.
<https://www.theatlantic.com/national/archive/2011/08/70-percent-college-students-have-forgone-textbooks-because-price/338805/>

Grenness, Tor. 2001. *Innføring i vitenskapsteori og metode*. Universitetsforlaget.

Gripsrud, Geir. 2016. *Metode og Dataanalyse*. Cappelen Damm Akademisk.

Grønli, Kristin Strausheim. 2017. "Omreisende Bokselger". 02. Juni.
Lesedato. 16.05.19: <https://ublogg.no/omreisende-bokselger/>

Harper & Row. 1974. "*Obedience to Authority by Stanley Milgram*".

Hernes, "Gudmund. 1998. Richard Emersons Maktteori." Magma. Mars 1998. Lesedato. 11 mai
2019. <https://www.magma.no/richard-emersons-maktteori>

Hole, Paal Wanvik. "Får kvalitetsstryk." Universitas. 03. November, 2014.
<https://universitas.no/nyheter/59946/far-kvalitetsstryk/>

Hortvitz, Paul M. 1966. "*The pricing of textbook and the remuneration of authors*". American Economic Review. 66(2):412-420. Business source complete (4495310)

Høgskolen Kristiania. LOKUT. Lesedato. 25. April, 2019
<https://kristiania.no/lokut/>

— — —. Utvalg. Lesedato. 25. April, 2019.
<https://kristiania.no/utvalg/>

Jacobsen, Dag Ingvar. 2018. *Hvordan Gjennomføre Undersøkelser?* 3. Utg. Oslo: Cappelen Damm Akademisk

Johansen, Olav. 2017. *Om å påvirke*. Bergen: Fagbokforlaget.

Jones, Bryce J. og Katherine L. Jackson L. 2012. "*Reducing textbook costs: An unconventional Approach*". Business Education Innovation Journal, 12(12): 66-72. Business Source Complete (84602054)

Journalen. 2016. Praktisk med egne bøker på pensumlistene. 31. Mars. Lesedato: 17.01.19

<https://journalen.oslomet.no/nyttfrahioa/2016/03/praktisk-med-egne-boker-pa-pensumlistene>

Kahneman, Daniel. 2013. *Tenke, fort og langsomt*. Pax- forlag. *

Koch, Dr James V. 2006. *"An Economic Analysis of Textbook Pricing and Textbook Markets"*. Advisory Committee on Student Financial Assistance. ERICEbsco (ED497025)

Kristof, Kathy. 2018. "What's behind the soaring cost of college textbooks". CBS News. 26 januar. Lesedato. 26. April. 2019:
https://www.cbsnews.com/news/whats-behind-the-soaring-cost-of-college-textbooks/?fbclid=IwAR1TYDfn_xvqQ0iZc02u57dje-REZlxdCcuJ9o4YMfWR4JZ1jPnK2acrQ5k

Krumsvik, Rune Johan. 2015. *Forskningsdesign og kvalitativ metode*. Oslo: Fagbokforlaget.

Larsen, Ann Kristin. 2016. *En enklere metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Lægred, Jens. 2017. "Legitimeres korrupsjon i Akademia?" 28. Khrono. Desember. Lesedato 04.04.19. <https://khrono.no/laegreid-spuio-nyttar/legitimeres-korrupsjon-i-akademia/204482>

McLeod, Saul. 2017. "The Milgram Shock Experiment". Simply Psychology. Lesedato. 15 april 2019. <https://www.simplypsychology.org/milgram.html>

Monstad, Bjørn J. 2015. Høyskolen Kristiania: *Evaluering av system for kvalitetssikring i utdanningen*. NOKUT Rapport, 10/12. Lesedato. 05. Mai 2019. https://www.nokut.no/contentassets/4b5a3be868024e2482de2e3a25ab0cd7/hoyskolen_campus_kristiania_ks_2015.pdf

NOKUT. "Om NOKUT". lesedato 29. April, 2019 <https://www.nokut.no/om-nokut/>

Norsk Senter for Forskningsdata. "Ny personvernforordning". Lesedato. 22. Januar 2019 2018: https://nsd.no/personvernombud/ledelse_administrasjon/ny_forordning.html

Nyeng, Frode. *Etikk og Samfunnsansvar*. 2011. Abstrakt forlag. *

Næss, Hans Erik og Lene Pettersen. 2017. *Metodebok for kreative fag*. Oslo: Universitetsforlaget*

Regjeringen. Ny personopplysningslov. Lesedato. 22. Januar 2019.06.11 2018: <https://www.regjeringen.no/no/tema/statlig-forvaltning/personvern/ny-personopplysningslov/id2340094/>

Sander, Kjell. 2017. "Metodetriangulering". Estudie. 09. April. Lesedato: 10.05.19 <https://estudie.no/metodetriangulering/>

- Schewe, Olav. 2014. *Superstudenten*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Smith, Kevin og Sheldon R. Smith. 2014. "The ethics of textbook publication cycles: A discussion about intermediate accounting textbook". *Journal of Business and Educational Leadership*. 14(1): 135-141. Business Source Complete (103044626)
- Store Norske Leksikon. 2016. "Makt". Lesedato. 03. Mai 2019.
<https://snl.no/makt>
- — —. 2018. "Max Weber". Lesedato. 03. Mai 2019.
https://snl.no/Max_Weber
- Studenttorget. 2006. "Tjener rått på pensum - du betaler". 28. Februar. Lesedato: 17.01.19:
<https://studenttorget.no/index.php?back=2&artikkelid=2617>
- Thuren, Torsten. 2012. *Vitenskapsteori for nybegynnere*. 2. Utg. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Utforsksinnet. 2018. "Sosial makt: Definisjoner og typer". Lesedato. 03.mai 2019.
<https://utforsksinnet.no/sosial-makt-definisjoner-og-typer/>
- Vogels, Soesja R. 2011. "The Milgram experiment: Its impact and interpretation". *Social Cosmos*. Lesedato: 26. Mai. 2019.
<https://dspace.library.uu.nl/bitstream/1874/288686/2/89-330-1-PB.pdf>
- Werhane, Patricia H., Laura Hartman, Dennis Moberg, Elaine Englehardt, Michael Pritchard og Bidhan Parmar. 2011. "Social constructivism, mental models and problems of obedience" *Journal of Business Ethics*. 11(1): 103-118. Business Source Complete (60590701)

Vedlegg

Vedlegg 1. Mail til respondentene :

Vi er to tidligere studenter i ditt fag som i forbindelse med avsluttende bacheloroppgave ønsker å komme i kontakt med deg for en forundersøkelse til vårt prosjekt.

Temaet for prosjektet er foreleseres innflytelse når det gjelder pensumlitteratur, hvor vi søker deg som fagperson for bredere kunnskap, erfaring og synspunkter.

Dette er selvfølgelig frivillig og vi har full forståelse og respekt for din arbeidstid, men da vi har valgt deg ut spesielt, håper vi du har mulighet å avse 20- 30 minutter til å svare på 10 spørsmål angående tema. Vi ønsker primært ikke å sende intervjuguiden på forhånd, da vi mener det vil kunne påvirke resultatet for undersøkelsen.

Dersom du har tid og dette høres interessant ut... eller bare vil hjelpe to studenter mot veien til bachelor TA kontakt, og gi oss tid og sted som passer deg J

Med vennlig hilsen

Vedlegg 2: Dybdeintervju informantene

Intervjuguide til dybdeintervju

Personalialia:

Navn:

Stilling:

Hvilken fag underviser du i :

Generelt:

Spørsmål 1. Hvilken retningslinjer må du forholde deg til, ved valg av pensumlitteratur ?

Spørsmål 2. Hvilken vurderinger gjør du i valg av bøker, hva vektlegger du ?

Spørsmål 3. Hvem kvalitetssikrer pensumlitteraturen?

Spørsmål 4. Har du utgitt faglitteratur ?

- *Hvorfor/ hvorfor ikke ?*
- Bruker du noe av ditt eget på din pensumlistene ?

Spørsmål 5. Kan forelesere være inhabile til å vurdere egen litteratur ?

Revidering:

Spørsmål 6. i hvilken grad føler du som foreleser ansvar i anbefaling av den nye utgaven av pensumboken?

- Ja/ nei, Kan du utdype

Spørsmål 7. Hva vektlegger du ved sammenligning av ny og gammel utgave ?

Spørsmål 8. Hvilken utfordringer mener du elever vil få dersom de bruker en eldre utgave ?

Påvirkning:

Spørsmål 9. Hvilken tanker har du i forhold til påvirkningen du har som foreleser til elevs valg av pensumbøker ?

Spørsmål 10. Føler du som foreleser noe ansvar ?

Tilbakemelding

Har du innspill - vi kan ta med oss til neste intervju eller andre forhold ved temaet du ønsker å belyse?

Samtykkeskjema for Bachelor Oppgave

Navn:

Tittel:

Institusjon:

Formål: Bachelor Oppgave.

Prosjektgruppe:

Veileder:

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det vil kun være prosjektgruppe, veileder og ekstern sensor som har tilgang til råmaterialet.
- Opplysninger vil bli lagret på ekstern harddisk med passord. Navn på transkribert materiale vil erstattes med kode, og vil dermed vil opplysningene fremstå som anonyme.

Hva skjer med opplysningene dine etter endt prosjekt?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 3. Juni 2019. Personopplysninger og opptak vil bli slettet ved prosjektslutt.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Høgskolen Kristiania har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Navn ved E-mail: _____ eller per tlf: _____.

Veileder: _____, E-mail: _____, Tlf: _____.

Med vennlig hilsen

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [sett inn tittel], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- ♦ å delta i [sett inn aktuell metode, f.eks. intervju]
- ♦ å delta i [sett inn flere metoder, f.eks. spørreskjema] - hvis aktuelt
- ♦ at lærer kan gi opplysninger om meg til prosjektet - hvis aktuelt
- ♦ at mine personopplysninger behandles utenfor EU - hvis aktuelt
- ♦ at opplysninger om meg publiseres slik at jeg kan gjenkjennes [beskriv nærmere] - hvis aktuelt
- ♦ at mine personopplysninger lagres etter prosjektslutt, til [beskriv formål] - hvis aktuelt

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. [oppgi tidspunkt]

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4: Minigruppeintervju respondenter

REVIDERING – tanker og holdning

1. Bøker oppdateres med jevne mellomrom, noen hyppigere enn andre –hvilken tanker har dere rundt dette?
2. Har dere løpet av studietiden brukt en eldre utgave av pensumbok enn det som stod på pensum ?
 - Hvis ja, hvordan opplevde du det?
3. Hva tror dere mulig konsekvens ved bruk av tidligere pensumbøker kan føre til ?
4. Ved revidering av gammel og ny utgave, sjekker dere selv hva forskjellene er?
 - Evt. Spør du foreleser?
5. Har dere opplevd å bli frarådet kjøp av tidligere utgave ?

6. Har dere følt usikkerhet etter kjøpt brukt eldre utgave enn det som stod på pensum?
7. Hva er deres tanker om foreleser med egne bøker på pensum ?
8. Hvis dere har opplevd oppfordring til kjøp av nye utgaver, hva tror dere dette kommer av?
9. Hvilke tanker har dere om kvaliteten på pensumbøkene ved Høyskolen Kristiania?
10. Beholder dere pensumbøker ?
 - Hvorfor/ hvorfor ikke ?

Er det noe dere ønsker å belyse i forhold til det vi har snakket om? Eller ønsker å belyse om oss som intervjuere, som vi kan ta med oss videre?

Vedlegg 5: transkribering

NB: Alle intervjuene ble transkribert, kategorisert og en redegjørelse ble også i ettertid gjort. Imidlertid ble disse svært omfattende, og tilsvarer 78 sider, vi så det derfor ikke hensiktsmessig å legge ved som vedlegg. Det sendes gjerne på forespørsel kan det bli på mail dersom det er ønskelig.

